

คู่มือการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสุขภาพ

โดย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

วันที่ 1 กรกฎาคม 2563

คู่มือการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

1. วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดูแลรักษาผู้ป่วยที่มีอาการตามกลุ่มอาการ/โรคที่สามารถรักษาได้ด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ให้ดำเนินการไปอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ

2. การจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

2.1 นิยาม

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยหมายถึง หน่วยบริการที่เปิดให้บริการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ตามแนวทางการแพทย์แผนไทยควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบันโดยมีหลักเกณฑ์การจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยดังนี้

<u>ด้านบุคลากร</u>

1) ได้รับอนุญาตจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5
2) มีแพทย์แผนไทยที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมไทยหรือสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทย ทำหน้าที่ในการตรวจวินิจฉัยและสั่งการรักษา

<u>ด้านการจัดบริการ</u>

1) มีระบบคัดกรองผู้ป่วยตามแนวทางคัดกรองการให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

<u>ด้านตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่</u>

1) มีรายการตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ตามแนวเวชปฏิบัติการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ในสถานบริการสุขภาพ

<u>ด้านสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และสิ่งแวดล้อม</u>

1) มีความพร้อมเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยทั้งในอาคารสถานที่การให้บริการและสถานที่เก็บตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

คำจำกัดความในคู่มือการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในสถานพยาบาลของรัฐ หมายถึง หน่วยบริการที่เปิดให้บริการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ตามแนวทางการแพทย์แผนไทยควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบัน

ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชา หมายถึง ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ในตำราการแพทย์แผนไทย โดยคำแนะนำของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและสภาการแพทย์แผนไทย ตามบัญชีรายชื่อแนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง กำหนดตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ ที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ที่ให้เสพเพื่อรักษาโรคหรือการศึกษาวิจัยได้พ.ศ.๒๕๖๒

น้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย หมายถึงน้ำมันกัญชาจากตำรับยาหมอพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการรับรองตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

อาการข้างเคียงจากการรักษา หรือ โรคแทรกซ้อน หมายถึง อาการข้างเคียงที่อาจเกิดจากผลของตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ น้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทยหรืออาการอื่นๆ ที่อาจเกิดจากอาการของโรค เป็นสาเหตุ และมีผลรบกวนการดำเนินชีวิตของผู้ป่วย เช่น เบื่ออาหาร ท้องอืด เฟ้อ คลื่นไส้ วิงเวียน นอนไม่หลับ ปากเป็นแผล ฯลฯ

3. โครงสร้างทีมสุขภาพในการดูแล

ทีมสุขภาพในการดูแลผู้ป่วย (ตามรูปแบบโครงสร้างของสถานพยาบาล)

ทีมสุขภาพที่มีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาผู้ป่วยที่เข้ารับบริการใน คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย การดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาในคลินิกกัญชา จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพได้แก่ การประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยทีมสหวิชาชีพ ทีมสหสาขาวิชาชีพประกอบด้วยดังนี้

1. แพทย์แผนปัจจุบัน
2. แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์
3. พยาบาลวิชาชีพ
4. เภสัชกร
5. นักเทคนิคการแพทย์

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของทีมสหวิชาชีพ

ทีมสหสาขาวิชาชีพควรได้รับการเตรียมความพร้อมทั้ง ทัศนคติ ความรู้ และทักษะ และมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

ฝ่ายที่รับผิดชอบ	หน้าที่รับผิดชอบ
แพทย์แผนปัจจุบัน	- ดูแลผู้ป่วยได้รับการรักษาในคลินิกกัญชา ร่วมกับวิชาชีพอื่นด้วยทัศนคติที่เป็นบวก - ตรวจวินิจฉัย ดูแลรักษาผู้ป่วยขณะที่พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล - เป็นหัวหน้าทีมในการช่วยฟื้นคืนชีพผู้ป่วยและเป็นผู้ประกาศหยุดในการช่วยฟื้นคืนชีพ - สื่อสารกับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ
แพทย์แผนไทย/ แพทย์แผนไทยประยุกต์	- การดูแลผู้ป่วยได้รับการรักษาในคลินิกกัญชา ร่วมกับวิชาชีพอื่นด้วยทัศนคติที่เป็นบวก - วางแผนงาน ประสานงาน ประเมินผล และบันทึกผลการดูแลรักษา - ตรวจวินิจฉัย ดูแลรักษาผู้ป่วยขณะที่พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล - อธิบายอาการแผนการรักษา และให้คำปรึกษากับผู้ป่วยและญาติ - ทำหัตถการการแพทย์แผนไทยแก่ผู้ป่วย - สื่อสารกับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ - ประสานงานกับทีมสหวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งต่อข้อมูลในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง
พยาบาลวิชาชีพ	- วางแผนงาน ประสานงาน ประเมินผล และบันทึกผลการให้การพยาบาล - ศึกษาวิเคราะห์ คิดค้น พัฒนา การพยาบาล และให้การพยาบาลผู้ป่วยตามมาตรฐานวิชาชีพ - ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถทางการพยาบาลให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและญาติผู้ดูแลผู้ป่วยเป็นประจำ - จัดสถานที่และเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาพยาบาล - ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค รวมถึงการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วย - สื่อสารกับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ
เภสัชกร	- จัดเตรียมตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ตามการรักษาของแพทย์สำหรับผู้ป่วยให้เพียงพอตามมาตรฐานวิชาชีพ - ให้คำแนะนำการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ที่ถูกต้องกับผู้ป่วยและญาติหรือผู้ที่ดูแลผู้ป่วย - ติดตามบันทึกอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ - สื่อสารกับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ

ฝ่ายที่รับผิดชอบ	หน้าที่รับผิดชอบ
นักเทคนิคการแพทย์	- ตรวจทางเทคนิคการแพทย์ ภายในห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ หรือ ห้องปฏิบัติการเวชศาสตร์ชันสูตร - ให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยที่เข้ารับการดูแลรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย - ให้คำปรึกษาแก่สหวิชาชีพ บุคลากรสาขาอื่น อย่างถูกต้อง

4. เกณฑ์การคัดกรองผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยได้มีการดูแล คัดกรองผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาในคลินิกกัญชาด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยเป็นหลัก โดยกำหนดเกณฑ์คัดกรองต่างๆ ดังนี้

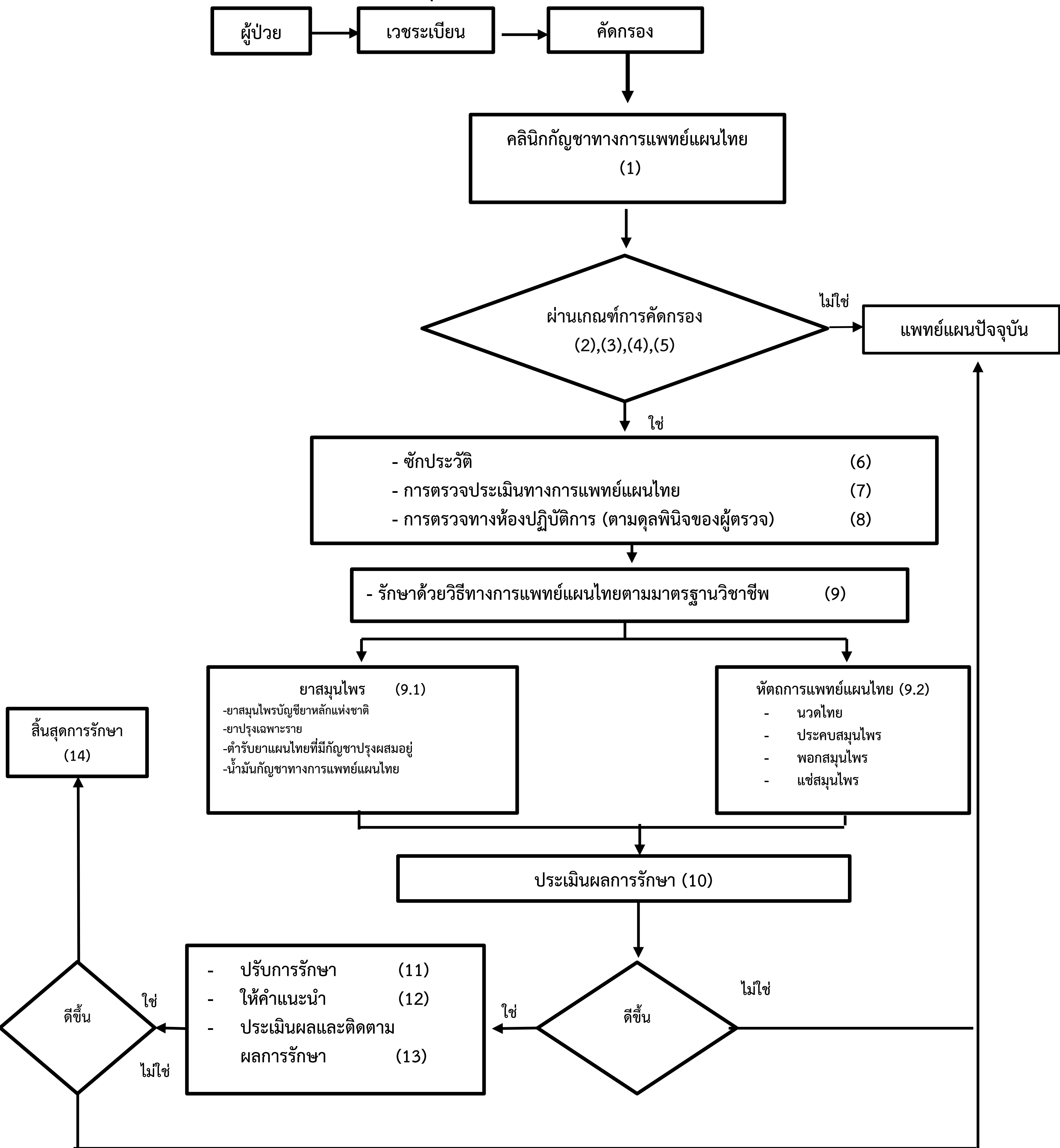
4.1 เกณฑ์ที่รับผู้ป่วยการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

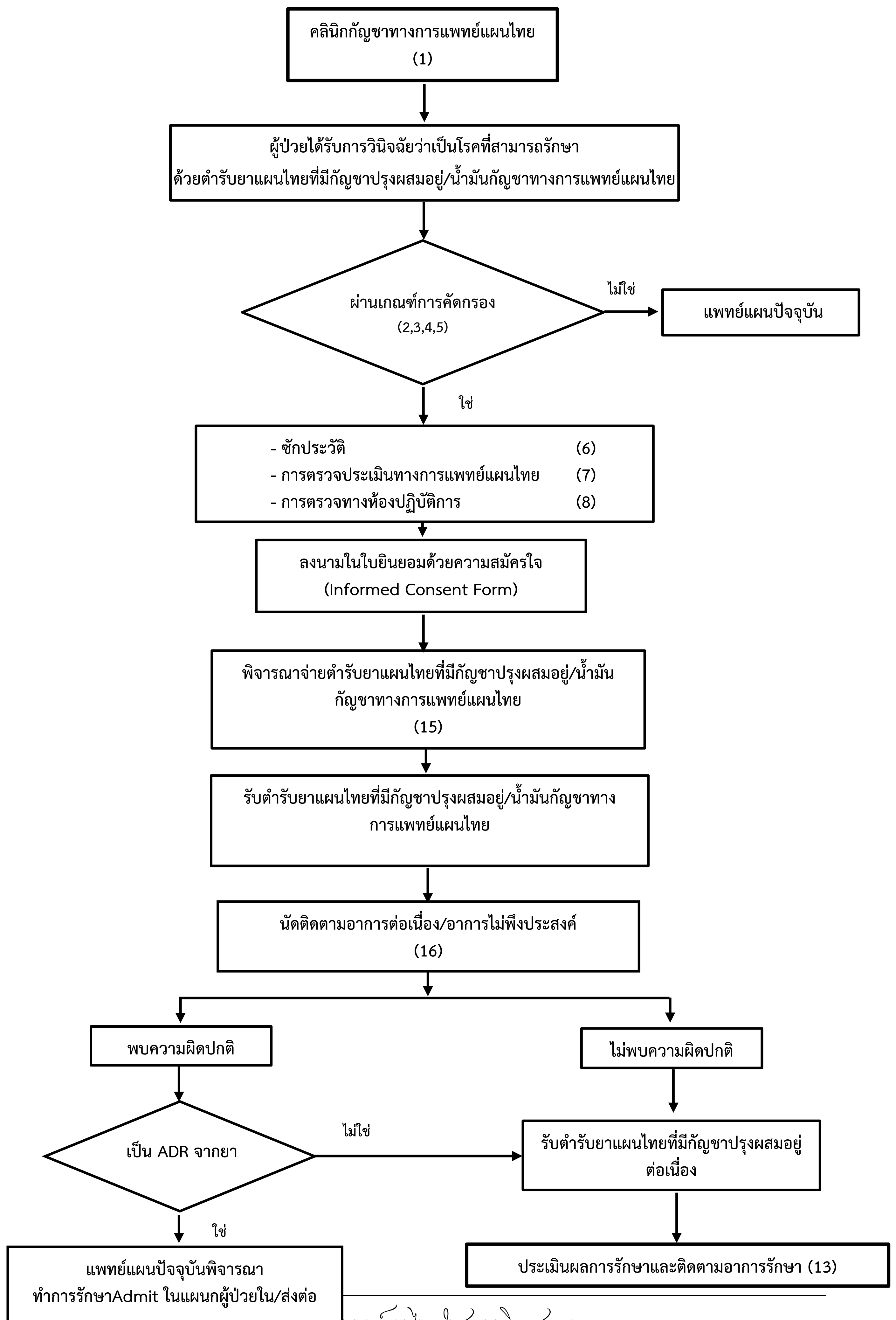
1) เป็นผู้ป่วยที่มีอาการหรือเป็นโรคที่เข้าเกณฑ์ตามแนวเวชปฏิบัติในการเข้ารับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
2) ภาวะที่แพทย์/แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์ เห็นสมควรได้รับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
3) ผู้ป่วยมีสัญญาณชีพและอาการทางคลินิกคงที่ (Vital Signs Stable & Clinically Stable)
4) มีการรับรู้และสติสัมปชัญญะดี สามารถสื่อความหมายเข้าใจ

4.2 เกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

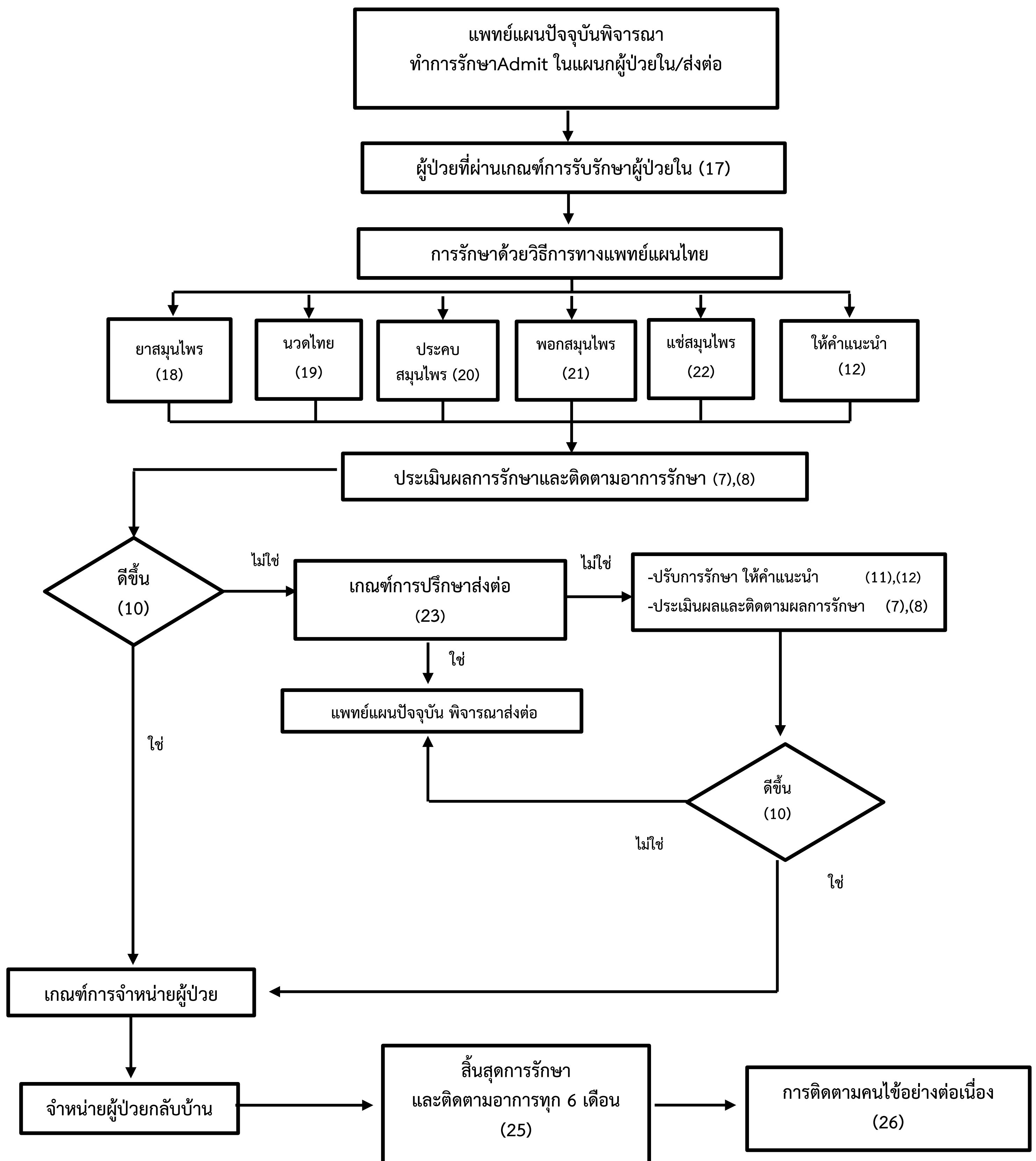
1) ผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้กัญชาและส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
2) ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยตรงตามอาการหรือโรคตามแนวแนวเวชปฏิบัติการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่และน้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสุขภาพ
3) ผู้ป่วยโรคเรื้อรังขั้นรุนแรงหรือไม่สามารถคุมอาการได้ เช่น โรคหัวใจ ยังมีอาการกำเริบบ่อยๆ โรคความดันโลหิตสูงที่คุมความดันไม่ได้ เป็นต้น
4) ผู้ป่วยที่มีภาวะ การทำงานของตับและไตผิดปกติ
5) ผู้ป่วยที่มีภาวะทางคลินิกอื่นๆ ซึ่งแพทย์ให้ความเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย
6) อยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ วางแผนการตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร
7) ผู้ป่วยโรคติดต่อร้ายแรง หรือผู้ป่วยโรคติดเชื้อในระยะแพร่กระจาย
8) ผู้ป่วยที่เป็นโรคทางจิตเวช หรือ มีอาการของโรคอารมณ์แปรปรวน หรือ โรควิตกกังวล
9) ผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด รวมถึงนิโคติน หรือเป็นผู้ดื่มสุราอย่างหนัก

5. ขั้นตอนการให้บริการการดูแลรักษาที่ได้รับการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ในสถานบริการสุขภาพ

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
(1)
ผู้ป่วยได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคที่สามารถรักษา
ด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่/น้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
ผ่านเกณฑ์การคัดกรอง
(2,3,4,5)
ไม่ใช่
แพทย์แผนปัจจุบัน
ใช่
- ซักประวัติ (6)
- การตรวจประเมินทางการแพทย์แผนไทย (7)
- การตรวจทางห้องปฏิบัติการ (8)
ลงนามในใบยินยอมด้วยความสมัครใจ
(Informed Consent Form)
พิจารณาจ่ายตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่/น้ำมัน
กัญชาทางการแพทย์แผนไทย
(15)
รับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่/น้ำมันกัญชาทาง
การแพทย์แผนไทย
นัดติดตามอาการต่อเนื่อง/อาการไม่พึงประสงค์
(16)
พบความผิดปกติ
ไม่พบความผิดปกติ
เป็น ADR จากยา
ไม่ใช่
รับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
ต่อเนื่อง
ใช่
แพทย์แผนปัจจุบันพิจารณา
ทำการรักษาAdmit ในแผนกผู้ป่วยใน/ส่งต่อ
ประเมินผลการรักษาและติดตามอาการรักษา (13)

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการให้บริการการดูแลรักษาผู้ป่วยในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

คำอธิบายแผนภูมิ

(1) คำจำกัดความ

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย หมายถึง คลินิกที่เปิดให้บริการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ตามแนวทางการแพทย์แผนไทยควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบันโดยมีหลักเกณฑ์การจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

เกณฑ์การคัดกรองผู้ป่วยคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

สถานบริการสุขภาพได้มีการดูแล รักษา ผู้ป่วยด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยเป็นหลัก โดยกำหนดเกณฑ์การคัดกรองต่างๆ ดังนี้

(2) เกณฑ์ที่รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาคลินิกผู้ป่วยนอกในสถานบริการสุขภาพ (Inclusion criteria)

มีการรับรู้และสติสัมปชัญญะดี สามารถสื่อความหมายเข้าใจ

- ไม่มีประวัติการแพ้ยาสมุนไพร
- ผู้ป่วยมีสัญญาณชีพและอาการทางคลินิกคงที่ (Vital Sign Stable & Clinically Stable)

(3) เกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในสถานบริการสุขภาพ (Exclusion criteria)

- เป็นผู้ป่วยที่มีพยาธิสภาพที่ไตรุนแรง โดยมีค่า Serum creatinine สูงกว่า 2.0 มก./ดล. และ/หรือ ค่า BUN สูงกว่า 40 มก./ดล.
- มีความผิดปกติของค่าอิเล็กโตไลต์ที่รุนแรง (Electrolyte abnormalities) เช่น ภาวะโซเดียมในเลือดต่ำ (hyponatremia), ภาวะโปแตสเซียมในเลือดต่ำ (hypokalemia) หรือภาวะเลือดเป็นกรด (acidosis) เป็นต้น
- ผู้ป่วยมีภาวะทางคลินิกอื่นๆ ซึ่งแพทย์ให้ความเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย
- ผู้ป่วยโรคติดต่อร้ายแรง หรือผู้ป่วยโรคติดเชื้อในระยะแพร่กระจาย

(4) เกณฑ์ที่รับผู้ป่วยการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย (Inclusion criteria)

- เป็นผู้ป่วยที่มีอาการหรือเป็นโรคที่เข้าเกณฑ์ตามแนวเวชปฏิบัติในการเข้ารับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ภาวะที่แพทย์/แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์ เห็นสมควรได้รับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจากสถานบริการสุขภาพอื่นหรือผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาขนานแรกทางการแพทย์แผนไทยแล้วอาการไม่ดีขึ้น
- ผู้ป่วยมีสัญญาณชีพและอาการทางคลินิกคงที่ (Vital Signs Stable & Clinically Stable)

คำอธิบายแผนภูมิ

(5) เกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วยการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย (Exclusion criteria)

- ผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้กัญชาและส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยตรงตามอาการหรือโรคตามแนวแนวเวชปฏิบัติการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ในสถานบริการสุขภาพ
- ผู้ป่วยโรคเรื้อรังขั้นรุนแรงหรือไม่สามารถคุมอาการได้ เช่น โรคหัวใจ ยังมีอาการกำเริบบ่อยๆ โรคความดันโลหิตสูงที่คุมความดันไม่ได้ เป็นต้น
- ผู้ป่วยที่มีภาวะการทำงานของตับและไตผิดปกติ
- ผู้ป่วยที่มีภาวะทางคลินิกอื่นๆ ซึ่งแพทย์ให้ความเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย
- อยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ วางแผนการตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร
- ผู้ป่วยโรคติดต่อร้ายแรง หรือผู้ป่วยโรคติดเชื้อในระยะแพร่กระจาย
- ผู้ป่วยที่เป็นโรคทางจิตเวช หรือ มีอาการของโรคอารมณ์แปรปรวน หรือ โรควิตกกังวล
- ผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด รวมถึงนิโคติน หรือเป็นผู้ดื่มสุราอย่างหนัก

(6) การซักประวัติ

- การซักประวัติอาการผู้ป่วย

(7) การตรวจประเมิน

- การตรวจประเมินอาการทางคลินิก
- การจับชีพจร และการตรวจร่างกายตามเบญจอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย
- การตรวจตามแบบประเมินเฉพาะโรค

(๘) การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ (ตามดุลพินิจของแพทย์/แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์)

โดยมีการตรวจ Methamphetamine, ตรวจค่าการทำงานของไต BUN และ Creatinine, ตรวจค่าการทำงานของตับ AST และ ALT , ตรวจค่าอิเล็กโตไลต์ในเลือด (Blood Electrolyte) หากพบว่าผู้ป่วยมีภาวะหรืออาการ ดังต่อไปนี้

-มีอายุมากกว่า ๖๐ ปี

-มีภาวะไตวายเรื้อรัง (CKD stage III) ขึ้นไป

-มีภาวะตับอักเสบ (hepatitis) มีค่า AST ALT ขึ้นมากกว่า ๒ เท่า

-ในกรณีมีภาวะหัวใจเต้นผิดปกติ อาจพิจารณาส่ง EKG ก่อน

หมายเหตุ**ผู้ป่วยมีความยินยอมที่จะเจาะเลือดตรวจทางห้องปฏิบัติการ

คำอธิบายแผนภูมิ

(9) **รักษาด้วยวิธีทางการแพทย์แผนไทยตามมาตรฐานวิชาชีพ** - 9.1 การจ่ายยาสมุนไพรตำรับต่างๆ/ยาสมุนไพรที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่/น้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย - 9.2 การทำหัตถการอื่นๆ ตามความเหมาะสม อาทิ การนวด ประคบ พอก หรือ แช่สมุนไพร เป็นต้น
(10) **การประเมินผลและการติดตามผลดีขึ้น** ประเมินอาการทางคลินิกเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการรักษา เช่น การประเมินผล PPS, การประเมิน ESAS,การประเมิน EQ-5D-5L เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการรักษาและปรับเปลี่ยนการให้คำแนะนำ (11) **ปรับการรักษา** - มีการปรับจ่ายยาสมุนไพรตำรับต่างๆ - ปรับการทำหัตถการอื่นๆ ตามความเหมาะสม อาทิ การนวด ประคบ พอก หรือ แช่สมุนไพร เป็นต้น
(12) **ให้คำแนะนำ/ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น** - ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อย 8-10 แก้ว/วัน - ควรหลีกเลี่ยงการรับประทานของหมักดอง อาหารสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร - หลีกเลี่ยงการบริโภคเนื้อสัตว์ เครื่องในสัตว์ หรืออาหารที่ย่อยยาก - แนะนำเรื่องอื่นๆ เช่น การรักษาความสะอาด การสวดมนต์ นั่งสมาธิ การคลายเครียด เป็นต้น
(13) **การประเมินผลและการติดตามผลดีขึ้น** นัดผู้ป่วยทุกๆ 1 -2 สัปดาห์ เพื่อติดตามอาการ - ประเมินอาการทางคลินิกเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการรักษา เช่น การประเมินผล PPS, การประเมิน ESAS,การประเมิน EQ-5D-5L เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการรักษาและปรับเปลี่ยนการให้คำแนะนำ
(14) **การจำหน่าย/สิ้นสุดการรักษา** อาการผู้ป่วยดีขึ้น ตามแบบประเมิน เฉพาะโรค
(15) **รับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่** ประกอบด้วย - ยาตำรับศุขไสยาศน์ - ยาตำรับทำลายพระสุเมรุ - ตำรับทัพยาธิคุณ - ยาตำรับไฟอาวุธ - ยาตำรับแก้สัณฑฆาต กร่อนแห้ง - ยาอัคคินีวคณะ - ยาแก้ลมเนาวนารีวาโย - ยาน้ำมันสนั่นไตรภพ

คำอธิบายแผนภูมิ

- ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง - ยาแก้นอนไม่หลับ /ยาแก้ไข้ผอมเหลือง - ยาอัมฤตย์โอสถ - ยาไภยสาลี - ยาแก้ลมแก้เส้น - ยาแก้โรคจิต - ยาไพสาลี - ยาทาริดสีดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง
(16) **นัดติดตามอาการต่อเนื่อง/อาการไม่พึงประสงค์** - นัดติดตามอาการเพื่อสังเกตอาการ/อาการไม่พึงประสงค์กับกลุ่มผู้ป่วย (ใหม่) หลังได้รับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาเป็นส่วนผสมเป็นเวลา 7-15 วัน ตามแนวทางแนวทางปฏิบัติในการจ่ายตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ - ติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญาปรุงผสมอยู่ในผู้ป่วยทุกรายภายหลังตามดุลพินิจของแพทย์แผนไทย / แพทย์แผนไทยประยุกต์
(17) **เกณฑ์การรับรักษาผู้ป่วยใน** - พบอาการไม่พึงประสงค์จากการ ใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ที่แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์ และแพทย์แผนปัจจุบันเห็นควรเข้ารับการดูแลรักษาในหอผู้ป่วยใน
(18) **การรักษาด้วยยาสมุนไพร** - ยาตำรับ - ยาสมุนไพรเดี่ยว - ยาตำรับปรุงเฉพาะราย - ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาเป็นส่วนผสม/น้ำมันกัญชาทางการแพทย์แผนไทย
(19) **การรักษาด้วยการนวดไทย** การนวดไทย เป็นหัตถการหนึ่งที่นำมาใช้กับอาการร่วมของผู้ป่วยในหอผู้ป่วยใน มีข้อบ่งใช้เพื่อบรรเทาอาการข้างเคียงที่เกิดจากอาการของโรค ลดอาการไม่สุขสบายของผู้ป่วย สำหรับกรณีที่ผู้ป่วยมีอาการปวดมาก อาจใช้การนวดสัมผัสหรือนวดคลึงด้วยน้ำมันตามแขนขาเบาๆ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกและคลายความรู้สึกปวดของผู้ป่วย ร่วมกับการประคบสมุนไพรเพื่อเพิ่มการไหลเวียนเลือด และควรให้กำลังใจผู้ป่วยร่วมด้วยการบำบัดรักษา นอกจากนี้ อาจใช้การทำหัตถการทางแผนไทยอื่นๆ เพิ่มเติมตามความเหมาะสมร่วมด้วย เช่น การประคบสมุนไพร การพอกยา เป็นต้น **ข้อห้ามของการนวด** คือ หากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็ง ห้ามนวดบริเวณที่มีรอยโรคหรือก้อนของมะเร็ง

คำอธิบายแผนภูมิ

(20) การรักษาด้วยการประคบสมุนไพร **การประคบสมุนไพร** เป็นหัตถการทางการแพทย์แผนไทยอีกวิธีหนึ่งที่นำมาใช้กับอาการร่วมของผู้ป่วย ซึ่งสามารถนำไปใช้ควบคู่กับการนวดไทย โดยมากมักใช้วิธีการประคบสมุนไพร หลังจากการนวดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ใช้เวลาการประคบครั้งละประมาณ 30 นาทีตัวยาสมุนไพรส่วนใหญ่มีตัวยาที่มีสรรพคุณในการแก้เคล็ด ขัด ยอก ฟกช้ำ ทำให้เส้นเอ็นหย่อน ซึ่งเมื่อผสานกับความร้อนจากลูกประคบแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเสริมฤทธิ์ในการรักษาซึ่งกันและกันสมุนไพรที่ใช้หอผู้ป่วยในนี้ควรเป็นยาสด เพราะจะมีสรรพคุณดีกว่ายาแห้ง สมุนไพร เช่น เหง้าไพล ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน ต้นตะไคร้ ผิวมะกรูด มีน้ำมันหอมระเหยเป็นสาระสำคัญในการออกฤทธิ์ ถ้าเป็นยาแห้ง น้ำมันหอมระเหยจะระเหยออกไปมากแล้ว จะให้ผลในการรักษาได้น้อยกว่า
(21) การรักษาด้วยการพอกสมุนไพร **การพอกยาสมุนไพร** เป็นหัตถการหนึ่งที่ใช้เพื่อระบายหรือลดภาวะปิตตะกำเริบของผู้ป่วยเพื่อดูดพิษร้อนในผู้ป่วย แบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ 1) พอกตับ: ลดอาการอักเสบความร้อนของผิวหน้าท้องบริเวณชายโครงขวา 2) พอกท้อง: ลดอาการท้องมาน อาการไม่สบายท้อง ปวดท้อง มีอาการท้องอืด จุกเสียด เรอ
(22) การรักษาด้วยการแช่สมุนไพร **การแช่สมุนไพร**เพื่อใช้ลดพิษในร่างกาย และบำบัดผู้ป่วยที่มีอาการแทรกซ้อนต่างๆ ตามอาการแสดงของตรีธาตุ รวมถึงช่วยให้ผู้ป่วยผ่อนคลาย จากความกังวลและความเหนื่อยล้าจากการทำกิจวัตรประจำวัน สำหรับหัตถการแช่สมุนไพรในหอผู้ป่วยในมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การแช่สมุนไพรสูตรเย็น และการแช่สมุนไพรสูตรร้อน
(23) เกณฑ์การปรึกษาส่งต่อ 1) พบภาวะแทรกซ้อนรุนแรงขึ้น หรือมีอาการเลวลง ในระหว่างเข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยใน 2) เกิดภาวะฉุกเฉินดังต่อไปนี้ - เบื่ออาหารทำให้รับประทานอาหารได้น้อยจนมีอาการอ่อนเพลียรุนแรง - ถ่ายดำ (Black tarry stool) /อาเจียนเป็นเลือด - มีอาการปวดท้องคลื่นไส้ เบื่ออาหาร และ/หรือมีภาวะซีด อ่อนเพลีย หัวใจเต้นเร็วและเบาเป็นลม และหมดสติ - พฤติกรรมแปลกไป เช่น ซึม หมดสติ ชัก คลุ้มคลั่ง ควบคุมสติไม่ได้
(24) เกณฑ์การจำหน่ายผู้ป่วยในหอผู้ป่วยใน - ประเมินอาการตามแบบประเมินเฉพาะโรคพบว่าคะแนน ดีขึ้นจากการประเมินอาการแรกรับ - ผู้ป่วยและญาติสามารถเรียนรู้การดูแลตนเองได้ตามหลักธรรมานามัยได้ - แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนปัจจุบันเห็นควรให้ผู้ป่วยจำหน่ายการรักษาจากหอผู้ป่วยใน เช่น ผู้ป่วยมี

คำอธิบายแผนภูมิ

เหตุผลขอไปรับการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน เป็นต้น - ผู้ป่วยมีอาการตรงตามเกณฑ์การปรึกษาส่งต่อ - ผู้ป่วยและญาติขอยุติการรักษา
(25) สิ้นสุดการรักษาและติดตามอาการทุก 6 เดือนการประเมินผลและการติดตามอาการโดยการ **- ตรวจประเมินอาการทางคลินิก** **- ตรวจทางห้องปฏิบัติการ**
(26) การติดตามคนไข้อย่างต่อเนื่อง

ยาศุขไสยาศน์

ที่มาของตำรับยา คัมภีร์ธาตุพระนารายน์

“ยาศุขไสยาศน์ ให้เอา การบูร 1 ส่วน ใบสเดา 2 ส่วน สหัสคุณเทศ 3 ส่วน สมุลแว้ง 4 ส่วน เทียนดำ 5 ส่วน โกฏกระดูก 6 ส่วน ลูกจันทน์ 7 ส่วน ดอกบุนนาค 8 ส่วน พริกไท 9 ส่วน ขิงแห้ง 10 ส่วน ดีปลี 11 ส่วน ***ใบกันชา*** *12 ส่วน ท้าเป็นจุณละลายน้ำผึ้งเมื่อจะกินเศกด้วยสัพพีติโย 3 จบ แล้วกินพอควร แก้สรรพโรค ทั้งปวงหายสิ้น มีกำลังกินเข้าได้ นอนเป็นศุขนักแลฯ”*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 12 ชนิด รวมน้ำหนัก 78 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา
1	การบูร	1 ส่วน
2	ใบสะเดา	2 ส่วน
3	หัสคุณเทศ	3 ส่วน
4	สมุลแว้ง	4 ส่วน
5	เทียนดำ	5 ส่วน
6	โกฐกระดูก	6 ส่วน
7	ลูกจันทน์	7 ส่วน
8	บุนนาค	8 ส่วน
9	พริกไทย	9 ส่วน
10	ขิงแห้ง	10 ส่วน
11	ดีปลี	11 ส่วน
12	ใบกัญชา	12 ส่วน

ข้อบ่งใช้ ช่วยให้นอนหลับ เจริญอาหาร

รูปแบบยา ยาผง , แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ **สำหรับอาการนอนไม่หลับ** รับประทานครั้งละ 0.5-2 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

สำหรับอาการเบื่ออาหาร รับประทานครั้งละ 0.5-2 กรัม วันละ 1- 2 ครั้ง ก่อนอาหาร

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
3. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ

4. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
5. ควรระวังใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่
6. ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล
7. สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย

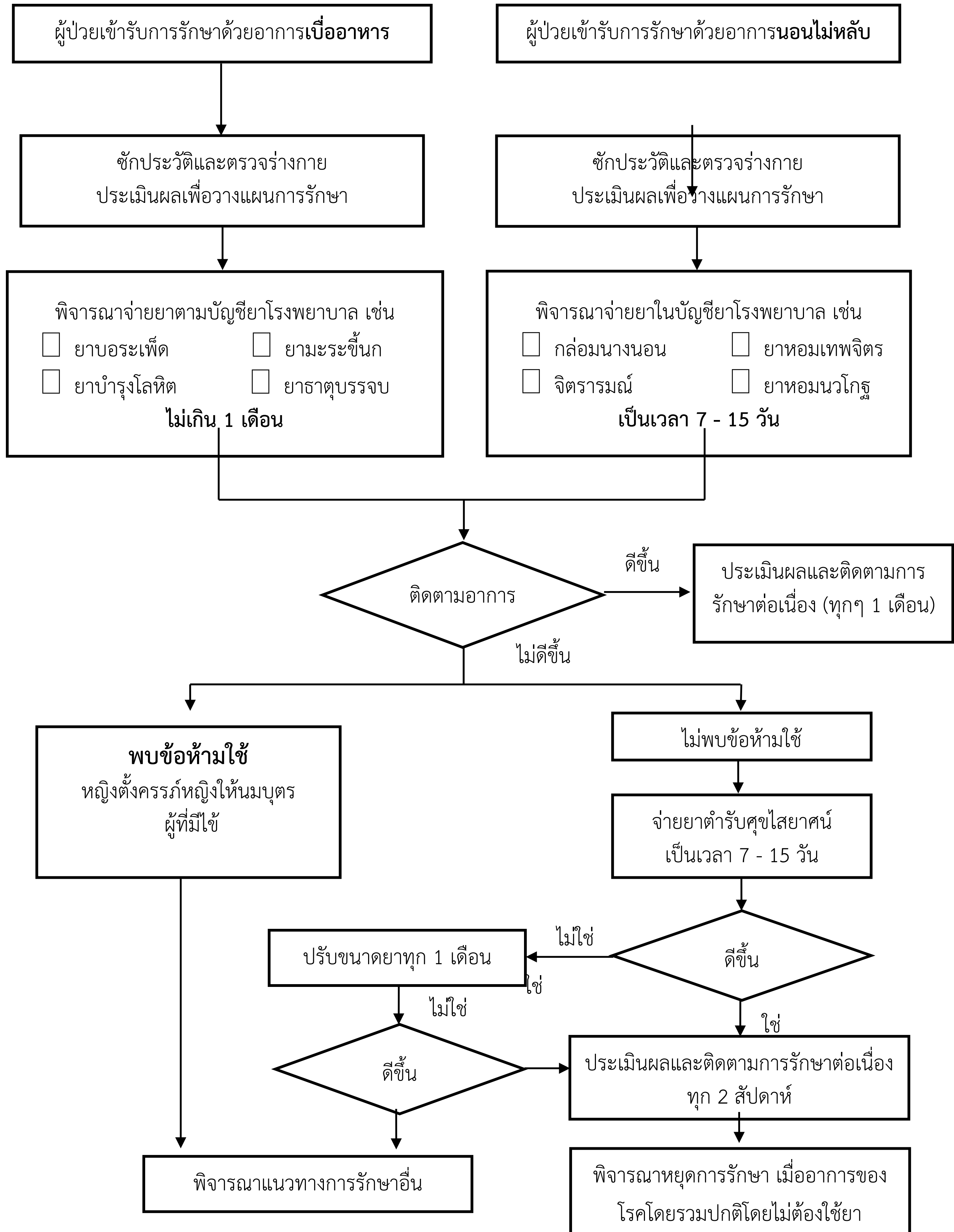
ข้อมูลเพิ่มเติม อาจทำให้เกิดอาการปากแห้ง คอแห้ง หน้าแดงได้

เอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์ธาตุพระนารายน์ (ฉบับใบลาน). กรมหลวงวงสาฯ กรมหมื่นไชยนาทประทาน พ.ศ.2459.
2. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต, วิเชียร จีรวงส์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์และมูลนิธิภูมิปัญญา. 2548.

หมายเหตุ **ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญขาปรุงผสมอยู่**

แผนภูมิที่ 2 แนวทางการใช้ยาตำรับศุขไสยาศน์

แผนภูมิที่ 2 แนวทางการใช้ตำรับยาศุขไสยาศน์ในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ เล่ม 2

*“ยาทำลายพระสุเมรุ เอาลูกจันทน์ 1 เฟื้อง ดอกจันทน์ 1 สลึง ลูกกระวาน 1 สลึงเฟื้อง กานพลู 2 สลึง เกลือสินเธาว์ 3 สลึง ดีปลี 2 สลึงเฟื้อง หว้านน้ำ 3 สลึงเฟื้อง โกฐสอ 1 บาท โกฐเขมา 1 บาทเฟื้อง เทียนดำ 5 สลึง เทียนแดง 5 สลึงเฟื้อง เทียนขาว 6 สลึง เทียนตาตั๊กแตน 6 สลึงเฟื้อง เทียนข้าวเปลือก 7 สลึง ขิงแห้ง 7 สลึงเฟื้อง **กัญชา** 2 บาท รากเจตมูลเพลิง 2 บาทเฟื้อง หัวบุกรอ 9 สลึง เนื้อลูกสมอไทย 9 สลึงเฟื้อง เนื้อลูกสมอเทศ 10 สลึง การะบูน 10 สลึงเฟื้อง หัศกุนเทศ 10 สลึงเฟื้อง พริกไทยล่อน 57 บาท 3 สลึง บดเป็นผงละลายน้ำอ้อยแดง หรือน้ำนมโค กินครั้งละ 1 สลึง แก้ลมจุกเสียด ลมปะทะอก ลมตามืดหูหนัก ปวดหัวมึนตึง ลมเมื่อยขบในร่างกาย ลมสะดุ้งแลสั่นไปทั้งตัว ลมเปรี่ยวดำ แก้จุกผามม้านย้อย มารกะไษย ไส้พองท้องใหญ่ ลมคลั่งเพ้อ ลมอ้ามะพฤกษ์อ้ามะพาธ ลมปัตฆาต แก้โรคผิวหนัง ลมชักปากเบี้ยวตาแหก แก้ริดสีดวงทวาร แก้โรคเสมหะโลหิตเรื้อรัง หายแล”*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 23 ชนิด รวมน้ำหนัก 1,338.75 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา(กรัม)
1	ลูกจันทน์	1.875
2	ดอกจันทน์	3.75
3	กระวาน	5.625
4	กานพลู	7.5
5	เกลือสินเธาว์	9.375
6	ดีปลี	11.25
7	ว่านน้ำ	13.125
8	โกฐสอ	15
9	โกฐเขมา	16.875
10	เทียนดำ	18.75
11	เทียนแดง	20.625
12	เทียนขาว	22.5
13	เทียนตาตั๊กแตน	24.375
14	เทียนข้าวเปลือก	26.25
15	ขิงแห้ง	28.125
16	กัญชา	30
17	เจตมูลเพลิง	31.875
18	บุกรอ	33.75
19	สมอไทย	35.625
20	สมอเทศ	37.5
21	การบูร	39.375
22	หัสคุณเทศ	39.375
23	พริกไทยล่อน	866.25

สรรพคุณตามตำรา แก้ลมจุกเสียด ลมปะทะอก ลมตามืดหูหนัก ปวดหัวมึนตึง ลมเมื่อยขบในร่างกาย ลมสะดุ้งและสั่นไปทั้งตัว ลมเปลี่ยวดำ ลมอัมพฤกษ์อัมพาต ลมปัตฆาต

ข้อบ่งใช้ ฟื้นฟูอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงจากโรคลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ที่มีคะแนนmotor powerในช่วง3-5คะแนน

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม วันละ 1- 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค ปริมาณครึ่งแก้ว (125 มิลลิลิตร)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกแทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

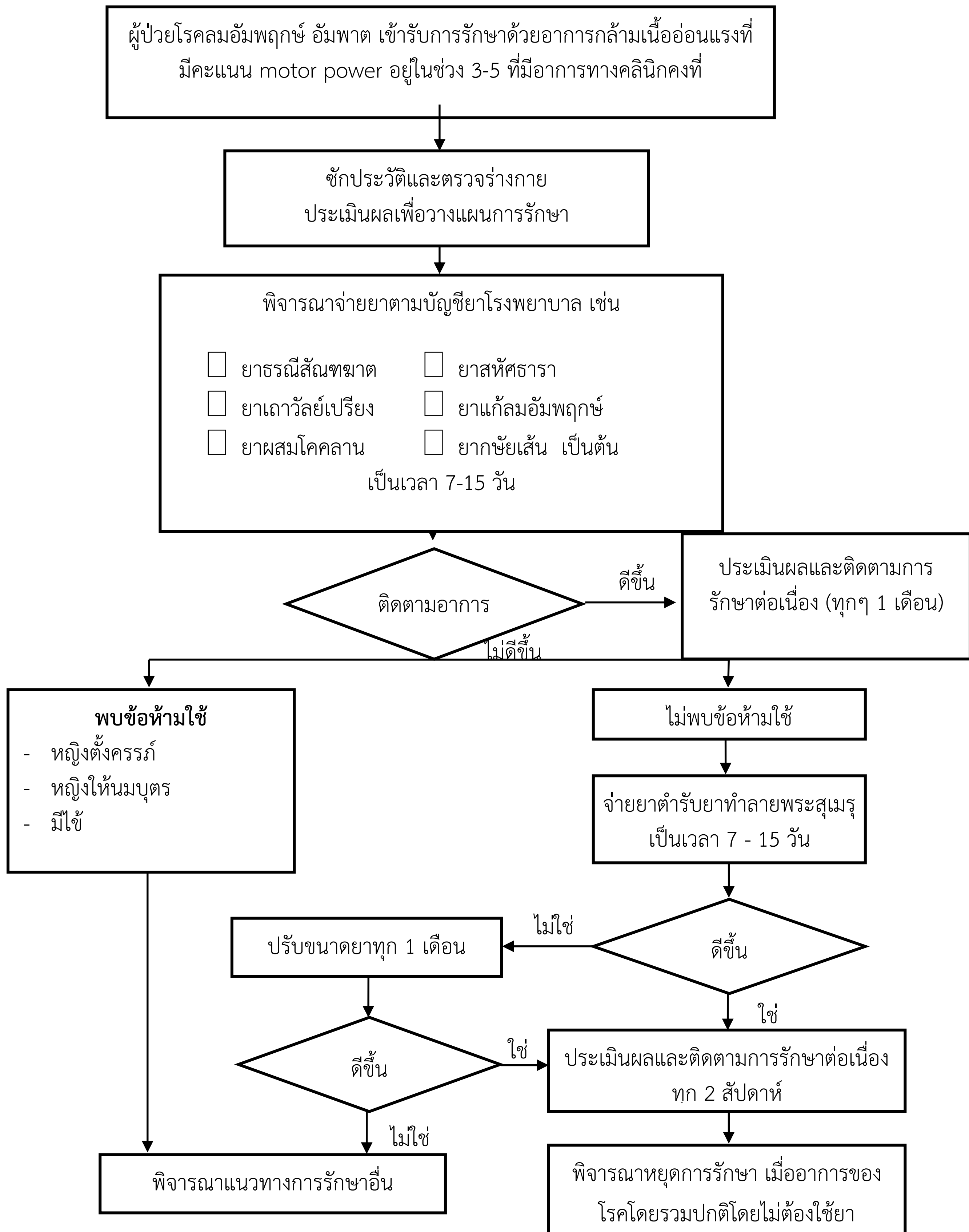
1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
3. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
4. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม ลมเปลี่ยวดำ เป็นโรคลมชนิดหนึ่ง เกิดจากการกระทบกับความเย็นมากจนเป็นตะคริว ผู้ป่วยมีอาการกล้ามเนื้อเกร็งอย่างรุนแรง กระตุก ทำให้เจ็บปวดบริเวณที่เป็นมาก มักแก้โดยการนวดจุดบริเวณตาตุ่มด้านในหรืออาจรักษาด้วยยาสังขวิไชยหรือยาทำลายพระสุเมรุ (ข้อมูลจากพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2559 หน้า 472)

เอกสารอ้างอิง ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ (อำพัน กิตติขจร). คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุตสาหกรรมการพิมพ์; 2504. หน้า 268.

หมายเหตุ **ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่**

แผนภูมิที่ 3 แนวทางการใช้ยาตำรับทำลายพระสุเมรุ

แผนภูมิที่ 3 แนวทางการใช้ยาตำรับทำลายพระสุเมรุในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตารับยา คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ เล่ม 2

“ยาชื่อทัพยาธิคุณ เอาสะค้าน ผักแพวแดง ดองดึง หว้านน้ำ ยาดำ มหาหิงคุ์ โกฐสอ โกศจุลาลำพา โกฐพุงปลา กัญชา หัวอุตพิด เนื้อฝักราชพฤกษ์ ชะเอมเทศ ดีปลี แก่นแสมทะเล เอาสิ่งละ 1 ส่วน พริกไทยล่อนเท่ายาทั้งหลาย ตำเป็นผง เอาน้ำใบกำเม็ง น้ำลูกประคำดีควาย เคล้ายาผงตากแดดให้แห้งสิ่งละ 7 ครั้ง แล้วบดด้วยน้ำผึ้งกินหนัก 1 สลึง แก้กล่อน 5 ประการ ซึ่งให้จุกเสียดแลเป็นพรรดึก แก้ลมเป็นก้อนในอุทร ให้เจ็บทั่วร่างกาย เจ็บสะเอว มือเท้าตายกระด้างแลเมื่อยขบทุกข้อทุกลำ ขัดแข้งขา เจ็บทวารหนัก เบาพิการต่าง ๆ เจ็บศีรษะเวียนหน้าตา เจ็บไหล่ทั้งสอง ปากเปรี้ยว เสียงแหบแห้ง ขัดสีข้าง ขัดอก ท้องขึ้น กินอาหารไม่มีรส นอนไม่ใคร่หลับ โรคทั้งนี้ เป็นเพราะเสมหะแห้ง บุรุษและสตรีเป็นเหมือนกัน”

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 16 ชนิด รวมน้ำหนัก 30 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา
1	สะค้าน	1 ส่วน
2	ผักแพวแดง	1 ส่วน
3	ดองดึง	1 ส่วน
4	ว่านน้ำ	1 ส่วน
5	ยาดำ	1 ส่วน
6	มหาหิงคุ์	1 ส่วน
7	โกศสอ	1 ส่วน
8	โกศจุฬาลัมพา	1 ส่วน
9	โกศพุงปลา	1 ส่วน
10	กัญชา	1 ส่วน
11	อุตพิด	1 ส่วน
12	เนื้อในฝักราชพฤกษ์	1 ส่วน
13	ชะเอมเทศ	1 ส่วน
14	ดีปลี	1 ส่วน
15	แก่นแสมทะเล	1 ส่วน
16	พริกไทยล่อน	15 ส่วน

ส่วนประกอบอื่นในตำรับ: ใบกะเม็ง, ลูกประคำดีควาย

สรรพคุณตามตำรา แก้กร่อน 5 ประการ ที่ทำให้จุกเสียดเป็นพรรดึก เจ็บเมื่อยขบตามร่างกาย กินอาหารไม่รู้รส นอนไม่หลับจากเสมหะแห้ง

ข้อบ่งใช้ ภาวะหลอดเลือดและเส้นประสาทส่วนปลายผิดปกติ ที่ทำให้มีอาการชาและปวดเมื่อย

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 – 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
2. ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อยเพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหารและโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
4. สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย

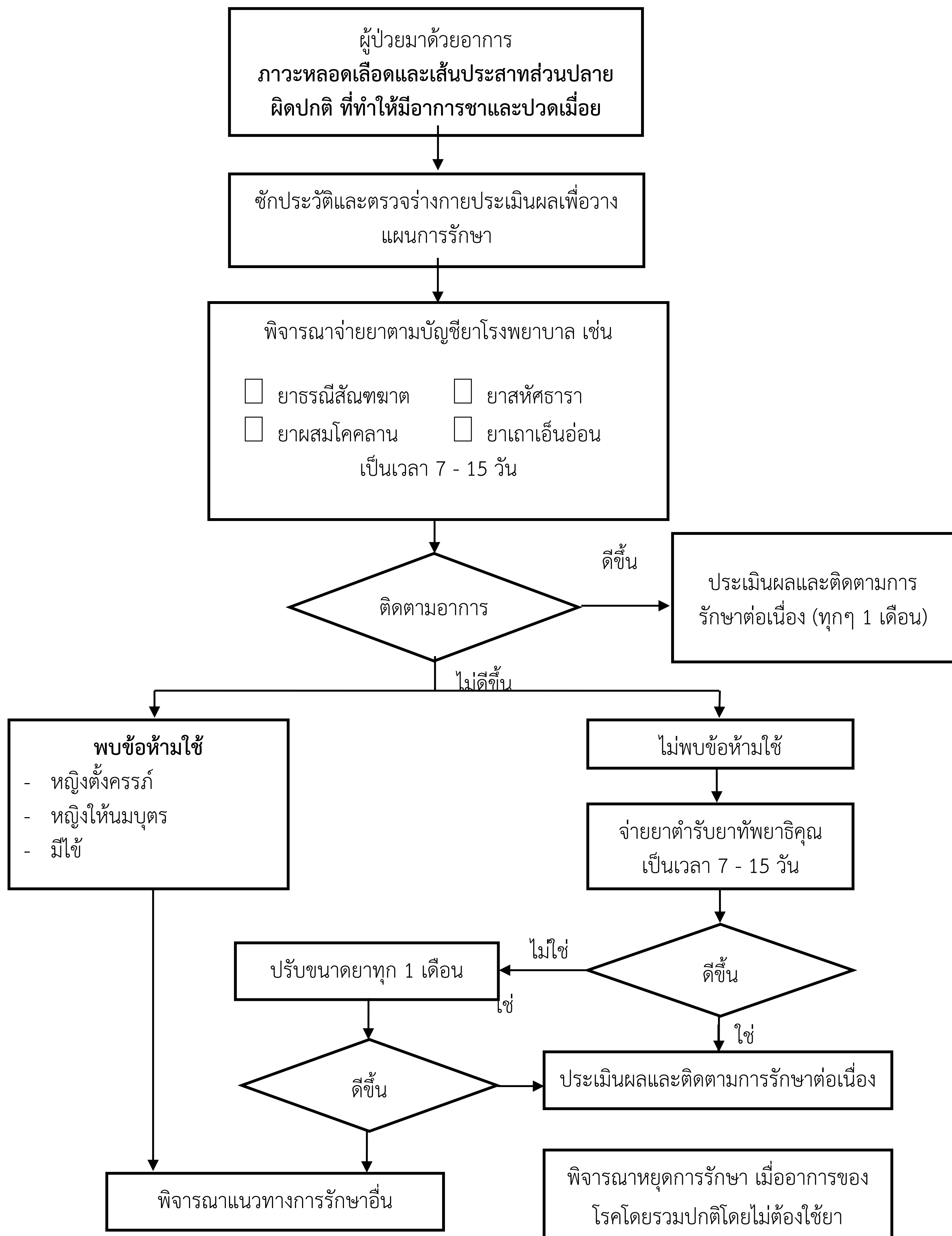
ข้อมูลเพิ่มเติม

1. กล่อน 5 ประการ ได้แก่ กล่อนเอ็น กล่อนแห้ง กล่อนน้ำ กล่อนลม และกล่อนหิน (*คำอธิบาย กล่อน 5 ประการ รอการรับรองความหมายศัพท์จาก คกก.จัดทำพจนานุกรมการแพทย์แผนไทย ในวันที่ 16 ส.ค.62)
2. ดองดึงจะต้องฆ่าฤทธิ์ตามกรรมวิธีก่อนนำมาปรุงยา

เอกสารอ้างอิง ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ (อำพัน กิตติขจร). คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุตสาหกรรมการพิมพ์; 2504. หน้า 268.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 4 แนวทางการใช้ยาตำรับทัพยาธิคุณ

แผนภูมิที่ 4 แนวทางการใช้ยาตำรับทัพยาธิคุณในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ยาไฟอาวุธ

ที่มาของตำรับยา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 1 พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ. 128

"...อันว่าลมที่กลิ้งขึ้นกลิ้งลงแลลั่นอยู่ในท้องที่เปนป้างคลื่นดุจดังลูกฟูกนั้นก็หาย ถ้าไม่หายท่านให้แต่งยาอันชื่อว่าอินทจักร์นั้นให้กินต่อไป ถ้ามิฟังยาอันใดแล้ว ท่านให้แต่งยาอันชื่อว่าไฟอาวุธนั้นให้กินต่อไป ยาชื่อไฟอาวุธขนานนี้ เอาผลจันทน์ 1 ดอกจันทน์ 1 กระวาน 1 กานพลู 1 โกฐทั้ง 5 เทียนทั้ง 5 ชะเอมเทศ 1 ***กันชา*** *1 แก่นแสมทะเล 1 เอาสิ่งละ 1 ส่วน อุตพิด 1 เปลือกสมุลแว้ง 1 ดีปลี 1 ใบพิมเสน 1 เอาสิ่งละ 2 ส่วน รากจิงจ้อ 1 รากส้มกุ้ง 1 รากเปล้าน้อย 1 รากเปล้าใหญ่ 1 รากสะค้าน 1 รากพาชไหน 1 เอาสิ่งละ 3 ส่วน สหัศคุณเทศ 4 ส่วน บุกรอ 9 ส่วน พริกไทย 1 ขิงแห้ง 1 รากเจตมูล 1 เอาสิ่งละ 16 ส่วน รวมยา 32 สิ่งนี้ ทำเปนจุณ เอาน้ำมะนาวเปนกระสายบดทำแท่งไว้ กินแก้ทราง 7 จำพวก แก้ตานโจรทั้ง 12 จำพวก แก้หืดน้ำนมทั้ง 7 จำพวก แก้ไอผอมเหลือง แลแก้ไส้พองท้องใหญ่ แก้พุงโรแลลมจุกเสียด แลแก้ป้าง แก้ม้ามแก้ดาน เสมหะให้ปวดมวนเสียดแทง แก้อุจจาระเปนเสมหะโลหิตระคนกันมักให้ถอยกำลัง มักให้เปนไข้ ไม่รู้สึกตัวให้ลงเปนโลหิต แก้ไข้เพื่อเสมหะเพื่อลม"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 32 ชนิด รวมน้ำหนัก 104 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	ผลจันทน์	1
2	ดอกจันทน์	1
3	กระวาน	1
4	กานพลู	1
5	โกฐสอ	1
6	โกฐเขมา	1
7	โกฐหัวบัว	1
8	โกฐจุฬาลัมพา	1
9	โกฐเชียง	1
10	เทียนดำ	1
11	เทียนแดง	1
12	เทียนขาว	1
13	เทียนข้าวเปลือก	1
14	เทียนตาตั๊กแตน	1
15	ชะเอมเทศ	1
16	**กัญชา**	1
17	แก่นแสมทะเล	1
18	อุตพิด	2
19	เปลือกสมุลแว้ง	2
20	ดีปลี	2
21	ใบพิมเสน	2
22	รากจิงจ้อ	3

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
23	รากส้มกุ้ง	3
24	รากเปล้าน้อย	3
25	รากเปล้าใหญ่	3
26	รากสะค้าน	3
27	รากพาชไหน	3
28	สหัศคุณเทศ	4
29	บุกรอ	9
30	พริกไทย	16
31	ขิงแห้ง	16
32	รากเจตมูล	16

สรรพคุณตามตำรา แก้ลมจุกเสียด ปวดมวนท้อง แก้ดานเสมหะ แก้ท้องมาน

ข้อบ่งใช้ ลมจุกเสียด ปวดมวนท้อง แก้ดานเสมหะ

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำมะนาว 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้

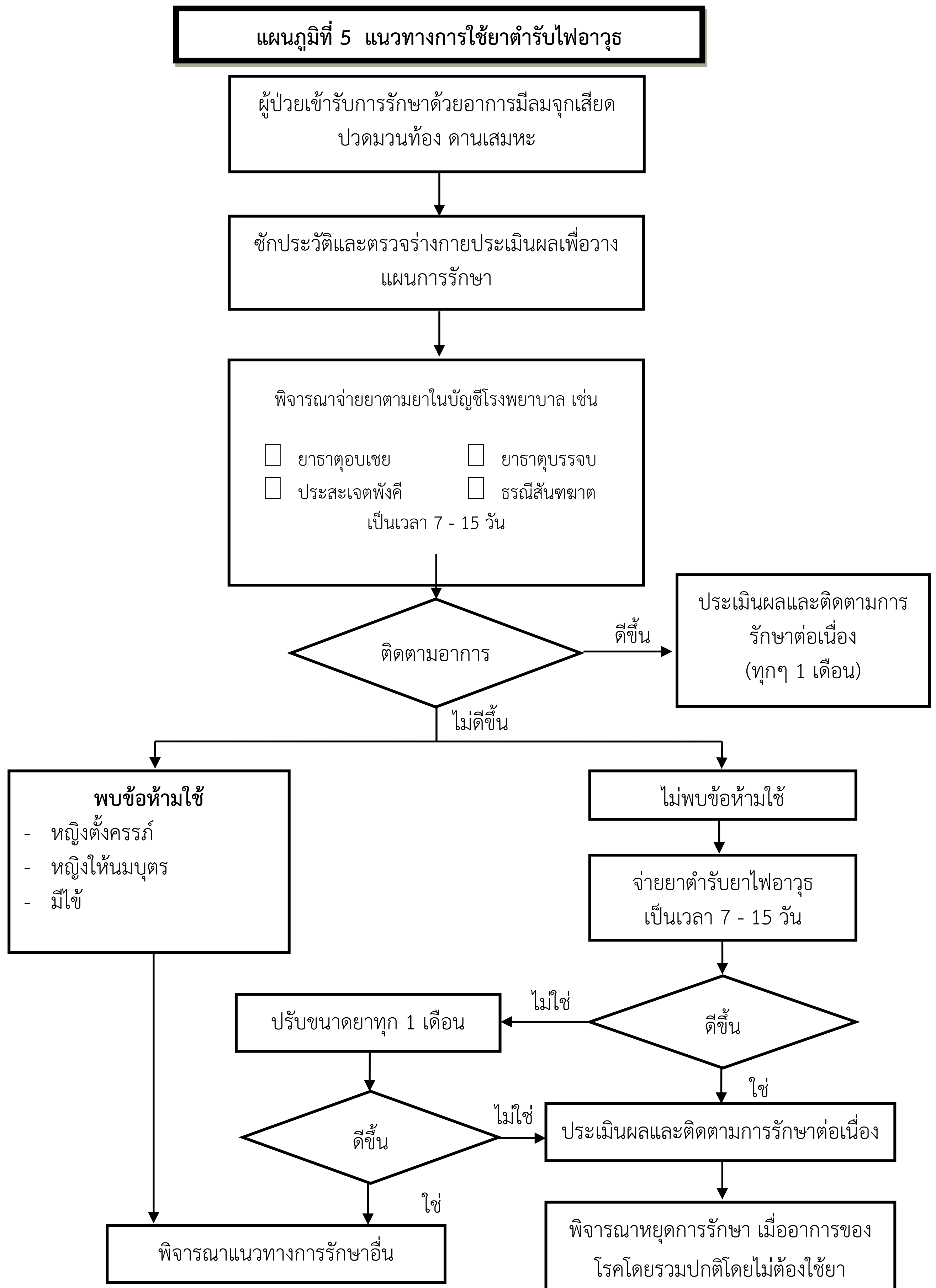
ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม ดานเสมหะ หมายถึง เสมหะที่คั่งค้างในลำไส้ทำให้ท้องแข็งปวดมวน

เอกสารอ้างอิง พิศณุประสาทเวช, พระยา. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยสพานยศเส; ร.ศ. 128. หน้า 354.

หมายเหตุ **ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่**

แผนภูมิที่ 5 แนวทางการใช้ยาตำรับไฟอาวุธในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตารับยา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 2 พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ. 126

“จะว่าด้วยโรคสำหรับบุรุษหรือสัตรีก็เหมือนกัน แต่จะว่าด้วยบุรุษนั้นก่อน ถ้าผู้ใดเป็นโทษสัณฑฆาฏ แลกล่อนแห้ง มักให้ผูกพรรดึกแลลมเสียดแทง ให้เป็นลูกเป็นก้อนเป็นดานในท้องให้เมื่อยขบทั่วสารพางค์ มักให้เจ็บบั้นเอว ให้มือเท้าตายเป็นเหน็บชา มักขัดหัวเหน่าน่าตะโพก ตึงสองราวข้างไปจนตลอดทวารหนัก ปัสสาวะเป็นโลหิตให้ปวดสีสะวิงเวียนหน้าตา ปากเบี้ยวตาแหกเสียงแห้งเจราไม่ใคร่ได้ยิน จักษุมืดหูหนัก แลจุกเสียดท้องขึ้นแน่นน่าอก เสพย์อาหารไม่มีรส โรคทั้งนี้ เป็นเพื่อวาตะ, เสมหะ, โลหิต, กำเริบ เมื่อจะเป็นนั้นให้เหม็นเนื้อตัวแลอาหารถอย บางทีให้จับสะบัดร้อนสะท้านหนาว มักอยากของเปรี้ยวหวานแลเย็น เป็นทั้งนี้เพราะโลหิตแห้งติดกระดูกสันหลัง บุรุษแลสัตรีเป็นเหมือนกันจะแก้ท่านให้แต่งยานี้ ยาแก้โรคสำหรับบุรุษขนานนี้ เอาเถาสะค้าน 1 ผักแพวแดง 1 หัวดองดึง 1 ว่านน้ำ 1 มหาหิงคุ์ 1 เนื้อในฝักราชพฤษ 1 โกฐสอ 1 โกฐพุงปลา 1 โกศจุลาลำภา 1 ***กันชา*** *1 หัวอุตพิด 1 ชะเอมเทศ 1 ดีปลี 1 แก่นแสมทะเล 1 ยาทั้งนี้ เอาเสมอภาค พริกไทยกึ่งยา แต่ว่าผ่อนตามกำลัง ทำผงแล้วเอาน้ำใบกะเม็ง 1 น้ำผลประคำดีควาย 1 เอาเท่ากันเคล้ายาให้ได้ 7 ครั้ง ผึ่งให้แห้งแล้วบดกับน้ำผึ้งรับประทาน หนัก 1 สลึง แก้โรคดังกล่าวมาแล้วแต่หลัง”*

สูตรตารับยา ประกอบด้วย ตัวยำ 15 ชนิด รวมน้ำหนัก 21 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	**ตัวยา**	**น้ำหนักยา** (กรัม)
1	สะค้าน	1 ส่วน
2	ผักแพวแดง	1 ส่วน
3	ดองดึง	1 ส่วน
4	ว่านน้ำ	1 ส่วน
5	มหาหิงคุ์	1 ส่วน
6	เนื้อในฝักราชพฤกษ์	1 ส่วน
7	โกฐสอ	1 ส่วน
8	โกฐพุงปลา	1 ส่วน
9	โกฐจุฬาลัมพา	1 ส่วน
10	กัญชา	1 ส่วน
11	อุตพิด	1 ส่วน
12	ชะเอมเทศ	1 ส่วน
13	ดีปลี	1 ส่วน
14	แก่นแสมทะเล	1 ส่วน
15	พริกไทย	7 ส่วน

ส่วนประกอบอื่นในตำรับ: ใบกะเม็ง, ลูกประคำดีควาย

สรรพคุณตามตำรา อาการที่เกิดจากโทสันฑฆาตและกร่อนแห้ง ที่มีอาการท้องผูกเป็นพรรดึก อาการปวดเมื่อยทั่วร่างกาย มือชาเท้าชาปวดศีรษะ หน้ามืดวิงเวียน จุกเสียดท้อง แน่นหน้าอก

ข้อบ่งใช้ โทสันฑฆาต และ กล่อนแห้ง

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

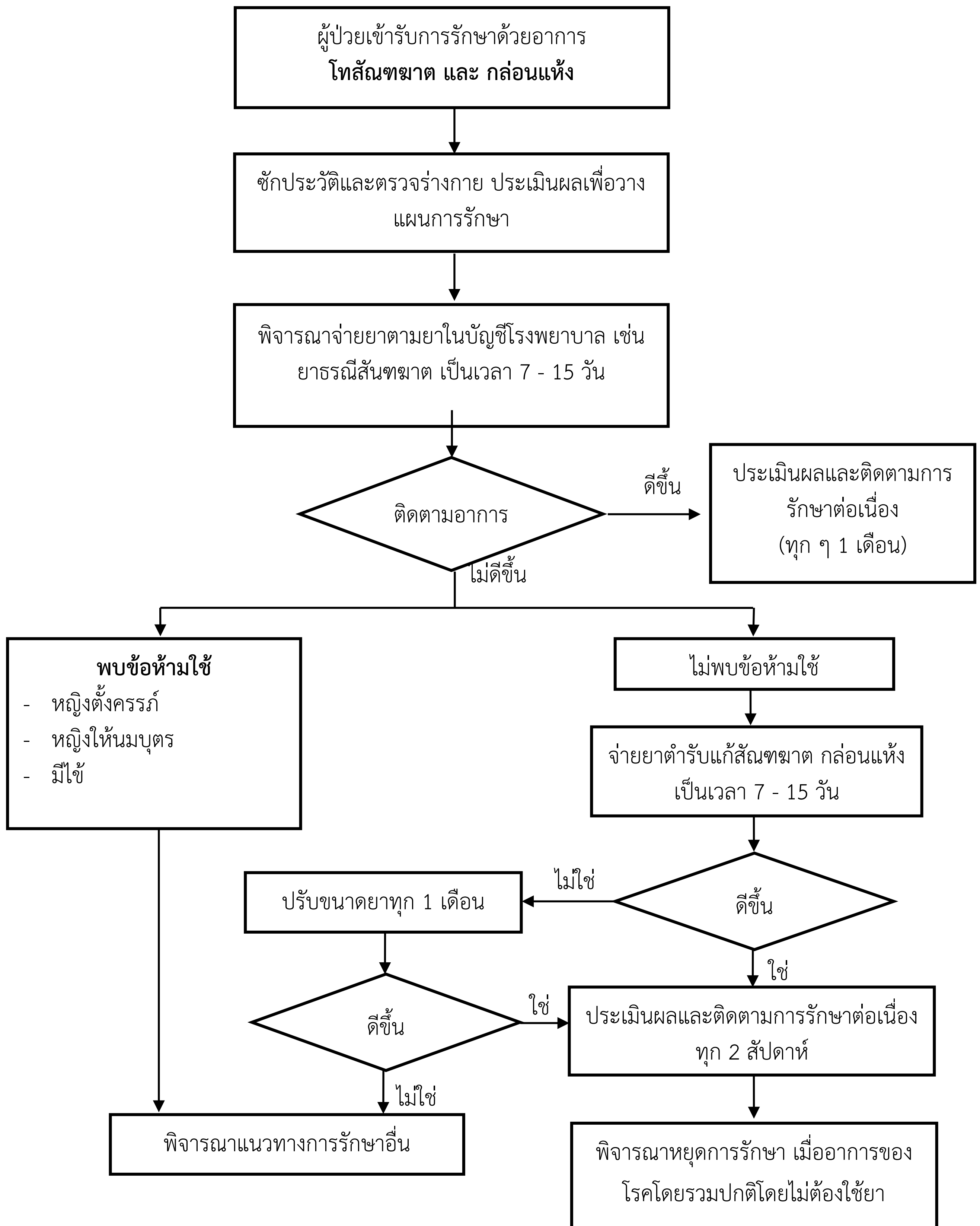
1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม

1. ต้องฆ่าฤทธิ์ดองดึงก่อนนำไปปรุงยา
2. โทสันฑฆาต หมายถึง โรคชนิดหนึ่งที่เกิดจากการกระทบกระแทกอย่างแรงจนชอกช้ำ เป็นอาการต่อเนื่องจากเอกสันฑฆาต เกิดอาการท้องผูกจนเป็นพรรดึก เกิดเป็นลมเข้าไปอยู่ในท้อง ทำให้เจ็บปวดไปทั้งตัว มีอาการปวดเมื่อยบั้นเอว ขัดตะโพก เวียนศีรษะ สะบัดร้อนสะท้านหนาว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พิศณุประสาทเวช, พระยา. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศุภการจำรูญ ถนนอัษฎางค์; ร.ศ. 126. หน้า

แผนภูมิที่ 6 แนวทางการใช้ยาตำรับแก้สัณฑฆาต กล่อนแห้งในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

ที่มาของตำรับยา คัมภีร์ธาตุพระนารายน์

" อัคคินีวคณะ ให้เอา **กันชา** ยิงสม สิ่งละส่วน เปลือกอบเชย ใบกระวาน กานพลู สะค้าน สิ่งละ 2 ส่วน ขิงแห้ง 3 ส่วน รากเจตมูลเพลิง ดีปลี สิ่งละ 4 ส่วน น้ำตาลกรวด 6 ส่วน กระทำเป็นจุณ น้ำผึ้งรวงเป็นกระสาย บดเสวยหนักสลึง 1 แก้อาเจียน 4 ประการ ด้วยติกกะขาคินีกำเริบ และวิสมามันทาคินีอันทุพล จึงคลื่นเหียนอาเจียน มิให้เสวยพระกระยาหารได้ ให้จำเริญพระธาตุทั้ง 4 ให้เสวยพระกระยาหาร เสวยมีรสชูกำลังยิ่งนัก

ข้าพระพุทธเจ้า ขุนประสิทธิโอสถจีน ประกอบทูลเกล้าฯถวาย ครั้งสมเด็จพระนารายณ์เปนเจ้าเมืองลพบุรี เสวยเพลาเช้าอัตรา ดีนักแล ฯ"

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 10 ชนิด รวมน้ำหนัก 27 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา
1	กัญชา	1 ส่วน
2	ยิงสม (โสม)	1 ส่วน
3	เปลือกอบเชย	2 ส่วน
4	ใบกระวาน	2 ส่วน
5	กานพลู	2 ส่วน
6	สะค้าน	2 ส่วน
7	ขิงแห้ง	3 ส่วน
8	เจตมูลเพลิง	4 ส่วน
9	ดีปลี	4 ส่วน
10	น้ำตาลกรวด	6 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา แก้อาการที่เกิดจากไฟย่อยอาหารผิดปกติ ทำให้การเคลื่อนตัวของลำไส้ทำให้เกิดอาการผิดปกติ ได้แก่ คลื่นเหียนอาเจียน เบื่ออาหาร กินอาหารแล้วมีอาการลำไส้เคลื่อนไม่สะดวก ร้อนไม่สบายท้อง พะอืดพะอม จะเรอก็เรอไม่ออก จะผายลมก็ผายลมไม่ออก

ข้อบ่งใช้ แก้คลื่นเหียนอาเจียน ที่เกิดจากไฟย่อยอาหารผิดปกติ

รูปแบบยา ยาผง , แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 1-2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม

1. ติกกะขาคินี หมายถึง ไฟย่อยอาหารกำเริบ ซึ่งมักสัมพันธ์หรือเกิดจากปิตตะกำเริบ
2. วิสมามันทาคินี อันทุพล หมายถึง ไฟย่อยอาหารที่มีลักษณะที่ไม่สม่ำเสมอหรือไม่คงที่ เช่น บางมื้อกินอาหารได้มากเนื่องจากไฟย่อยอาหารมีกำลังแรง แต่พอถึงมื้อต่อไปมีอาการเบื่อหรือไม่อยากรับประทานอาหารเนื่องจากไฟย่อยอาหารหรืออัคนิอ่อนกำลังลง ลักษณะหรืออาการขึ้น ๆ ลง ๆ หรือไม่แน่นอนหรือไม่สม่ำเสมอของไฟย่อยอาหารเป็นผลจากความผิดปกติของ "วาตะ" หรืออาจกล่าวอีกอย่างว่า "วาตะทำให้ไฟย่อยอาหารมีลักษณะที่ไม่แน่นอน"
3. ยามีรสร้อน ผู้ป่วยที่มีภาวะโรคกระเพาะอาหารควรรับประทานหลังอาหารและแบ่งรับประทานก่อนอาหารเช้าและเย็น
4. ชื่ออื่นในตำรายาเกร็ด เช่น อัคคีวัชณะ, ยาชื่ออัคคีวัฒนะ, ยาชื่ออัคนี

เอกสารอ้างอิง

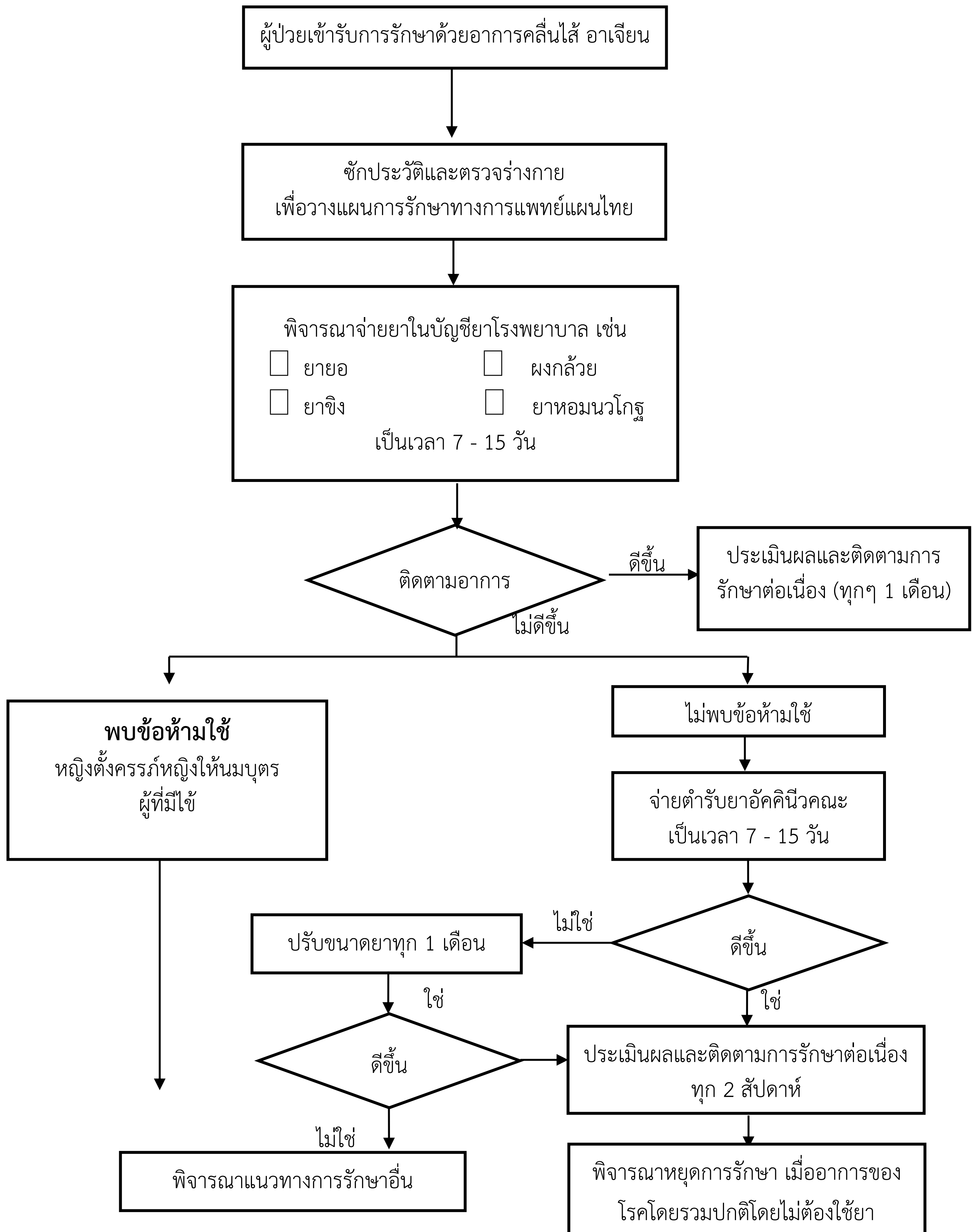
๑. คัมภีร์ธาตุพระนารายน์ (ฉบับใบลาน). กรมหลวงวงสาฯ กรมหมื่นไชยนาท ประทาน พ.ศ.2459.

๒. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต, วิเชียร จีรวงส์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษา มหาราชา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์และมูลนิธิภูมิปัญญา. ๒๕๔๘.

หมายเหตุ

ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 7 แนวทางการใช้ยาตำรับยาอัคคินีวคณะ

แผนภูมิที่ 7 แนวทางการใช้ยาตำรับยาอัคคินีวคณะในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

*“สิทธิการิยะ จะกล่าวลักษณะกำเนิดแห่งลม อันชื่อว่าเนาวนารีวาโย เป็นคำรบ ๑๘ นั้น เกิดแต่ปลายปัตคาดปลายสันทฆาตเจือกันกล่าวคือจับต้นคอเป็นต้นก็ดี ในลำคอก็ดี เหตุว่าแล่นถึงกันมักบังเกิดแก่สตรีทรงครรภ์ กระทำให้ปลายมือปลายเท้า ดุจปลาดุกยอก แล้วขึ้นมาจับเอาต้นคอให้คอแข็ง จะเบือนคอก็มิได้ สมมติว่าคอแข็งแล้วกระทำพิษให้ร้อนเป็นกำลัง จึงพระฤาษีเพทะกะเทพให้แต่งยานี้แก้ เอา**กัญชา** ๑, ดีปลี ๑, พริกไทย ๑, ขิงแห้ง ๑, ขอบชะนางทั้ง ๒, ตานหม่อน ๑, ลูกจันทน์ ๑, ดอกจันทน์, สมุลแว้ง ๑,อบเชย ๑, กานพลู ๑, เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งกินหนัก ๑ สลึง ให้กินเช้าเย็น อาจารย์ท่านกล่าวไว้ว่าให้กิน ๗ วันหายวิเศษนัก ฯ”*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 12 ชนิด รวมน้ำหนัก 12 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา(กรัม)
1	กัญชา	1 ส่วน
2	ดีปลี	1 ส่วน
3	พริกไทย	1 ส่วน
4	ขิงแห้ง	1 ส่วน
5	ขอบชะนางแดง	1 ส่วน
6	ขอบชะนางขาว	1 ส่วน
7	ตานหม่อน	1 ส่วน
8	ลูกจันทน์	1 ส่วน
9	ดอกจันทน์	1 ส่วน
10	สมุลแว้ง	1 ส่วน
11	อบเชย	1 ส่วน
12	กานพลู	1 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา คลายอาการปวดตึงบริเวณปลายมือปลายเท้าตึงร้าวไปกำด้นต้นคอ ทำให้คอแข็ง เคลื่อนไหวคอไม่สะดวก มักเกิดกับสตรีที่ตั้งครรภ์หมายถึง เริ่มเกิดเมื่อตั้งครรภ์แต่จะแสดงอาการเมื่อคลอดแล้ว ที่มีอาการปวดตึง ต้นคอ แขน ขา ปลายมือ ปลายเท้า อาการปวดจากเส้นประสาทอักเสบ ปลอกประสาทอักเสบ

ข้อบ่งใช้ แก้ลมเนาวนารีวาโย, แก้ลมปลายปัตคาตสัญญาณ ๔ หลัง

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 มิลลิลิตร)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 มิลลิลิตร) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง 1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)

ข้อมูลเพิ่มเติม ลมเนาวนารีวาโย เป็นลมที่ทำให้มีอาการเจ็บแปล๊บที่ปลายมือปลายเท้าคล้ายปลาดุกยอก ต้นคอตึงแข็งเกร็ง หันคอไม่ได้

เอกสารอ้างอิง โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) พระนคร, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จารึกไว้เมื่อ พ.ศ.2375 ฉบับสมบูรณ์, 2505. หน้า ๓๒๒.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญขาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 8 แนวทางการใช้ยาตำรับลมเนาวนารีวาโย

ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาด้วยแก้ลมเนาวนารีวาโย,แก้ลมปลายปัตคาตสัญญาณ ๔ หลัง ,อาการปวดจากเส้นประสาทอักเสบ ปลอกประสาทอักเสบ

ซักประวัติและตรวจร่างกาย
ประเมินผลเพื่อวางแผนการรักษา

พิจารณาจ่ายยาตามบัญชียาโรงพยาบาล เช่น

- ☐ ยาธรณีสัณฑฆาต
- ☐ ยาสหัศธารา
- ☐ ยาเถาวัลย์เปรียง
- ☐ ยาแก้ลมอัมพฤกษ์
- ☐ ยาผสมโคคลาน
- ☐ ยากษัยเส้น

เป็นเวลา 7-15 วัน

ติดตามอาการ

ดีขึ้น → ประเมินผลและติดตามการรักษาต่อเนื่อง (ทุกๆ 1 เดือน)

ไม่ดีขึ้น

พบข้อห้ามใช้
- หญิงตั้งครรภ์
- หญิงให้นมบุตร
- มีไข้

→ พิจารณาแนวทางการรักษาอื่น

ไม่พบข้อห้ามใช้

จ่ายยาตำรับลมเนาวนารีวาโย
เป็นเวลา 7 วัน

ดีขึ้น

ไม่ใช่ → ปรับขนาดยาทุก 1 เดือน → ดีขึ้น (ใช่ → ประเมินผลและติดตามการรักษาต่อเนื่อง ทุก 2 สัปดาห์; ไม่ใช่ → พิจารณาแนวทางการรักษาอื่น)

ใช่ → ประเมินผลและติดตามการรักษาต่อเนื่อง ทุก 2 สัปดาห์

พิจารณาหยุดการรักษา เมื่ออาการของโรคโดยรวมปกติโดยไม่ต้องใช้ยา

พิจารณาแนวทางการรักษาอื่น

แผนภูมิที่ 8 แนวทางการใช้ยาตำรับลมเนาวนารีวาโยในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตารับยา ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ,จารึกตำรายา วัดราชโอรสาราวรวิหาร

"๑ สิทธิการิยะ จะกล่าวลักษณะกระษัยโรคอันบังเกิดขึ้นเป็นอุปปาติก คือกระษัยเหล็กนั้นเป็นคำรบ ๓ มีประเภทกระทำให้หน้าเหน่าและท้องน้อยนั้นแข็งดุจดังแผ่นศิลา และจะไหวตัวไปมาก็มิได้ ครั้นแก่เข้าแข็งลามขึ้นไปถึงยอดอก และให้บริโภคอาหารมิได้ ให้ปวดขบดังจะขาดใจตายดังนี้ ฯ

อนึ่ง เอาใบกะเพรา ใบแมงลัก ใบเสี้ยนผี กระชาย กัญชา พริกไทย หอมแดง หญ้าไซ

เกลือ ลูกคัดเค้า ยาทั้งนี้เอาน้ำสิ่งละทะนาน 1 น้ำมันงาทะนาน 1 หุงให้คงแต่น้ำมันแล้ว จึงเอา ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู เทียนดำ เทียนขาว การบูร สิ่งละ ๑ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันนั้นแล้วจึงเอามาทาท้องรีดเสียให้ได้ ๓ วันก่อน แล้วจึงกินน้ำมันนี้อีก ๓ วันหายวิเศษนัก ยาน้ำมันขนานนี้ชื่อ สนั่นไตรภพ แก้กล่อนกระษัยทั้งปวงหายดีนักฯ"

สูตรตำรับยา สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 18 ชนิด ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา
1	ใบกะเพรา	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
2	ใบแมงลัก	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
3	ใบผักเสี้ยนผี	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
4	กระชาย	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
5	กัญชา	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
6	พริกไทย	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
7	หอมแดง	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
8	หญ้าไซ	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
9	เกลือ	1 กิโลกรัม
10	ลูกคัดเค้า	1 กิโลกรัม (น้ำหนักตัวยาสด)
11	ลูกจันทน์	1 สลึง
12	ดอกจันทน์	1 สลึง
13	กระวาน	1 สลึง
14	กานพลู	1 สลึง
15	เทียนดำ	1 สลึง
16	เทียนขาว	1 สลึง
17	การบูร	1 สลึง
18	น้ำมันงา	1 ทะนาน

สรรพคุณตามตำรา แก้กระษัยเหล็ก แก้ดานทุกประเภท แก้อาการหัวหน่าวท้องน้อยแข็งเกร็งเวลาขยับแล้วปวด มีอาการมากจะเจ็บตึงถึงยอดอก กินอาหารไม่ได้

ข้อบ่งใช้ แก้กษัยเหล็ก

รูปแบบยา ยาน้ำมัน

ขนาดและวิธีใช้ - ใช้น้ำมันทารีดท้องครั้งละ 5 มิลลิลิตร นวดคลึงบริเวณรอบสะดือถึงชายโครง ทิศตามเข็มนาฬิกา3 วัน ก่อน แล้วจึงรับประทานน้ำมัน ในกรณีที่ใช้ในผู้ป่วยมะเร็ง ให้ใช้น้ำมันทาท้องบริเวณรอบ สะดือถึง ชายโครง ทิศตามเข็มนาฬิกา3 วันก่อน แล้วจึงรับประทานน้ำมัน

- รับประทานครั้งละ 3 - 5 มิลลิลิตร วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า เป็นเวลา 3 วัน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
2. ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อยเพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหารและโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
4. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
5. ควรระวังในการทาบริเวณผิวที่บอบบางหรือผิวหนังที่แตกเนื่องจากอาจทำให้เกิดการระคายเคืองได้
6. ระวังการใช้ในผู้ป่วยหรือผู้ที่สงสัยว่าเป็นมะเร็งในช่องท้อง (Peritoneal carcinomatosis) ห้ามนวดและรีด
7. เมื่อใช้ยาภายใน 3 วัน หากมีอาการความดันโลหิตต่ำ มีไข้ ปวดเกร็งหน้าท้องมากยิ่งขึ้น ให้หยุดใช้ยาทันที

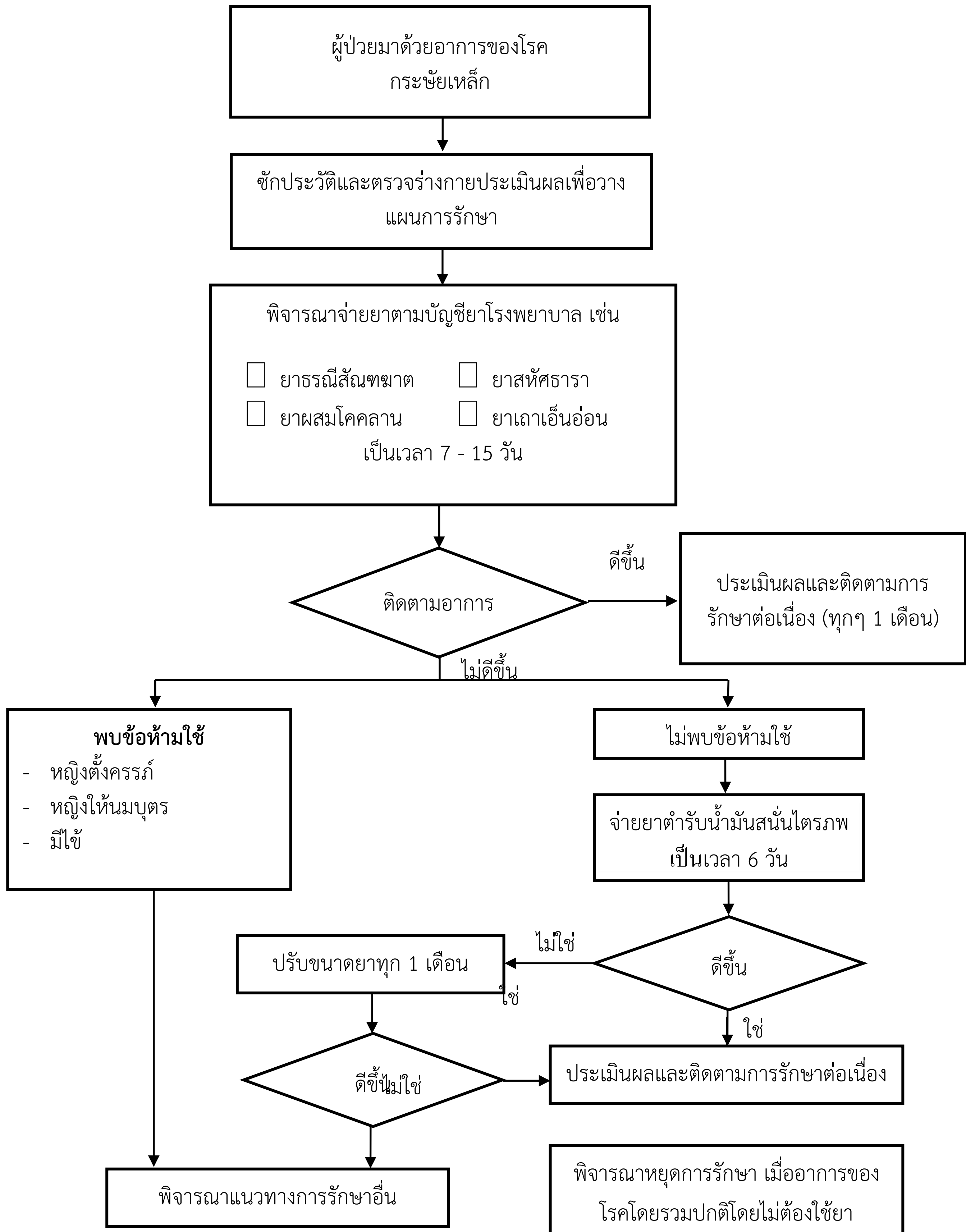
ข้อมูลเพิ่มเติม กระษัยเป็นกลุ่มโรคที่เป็นเรื้อรังเป็นเวลานานจนทำให้กินอาหารไม่ได้ นอนไม่หลับ ทำให้ร่างกายทรุดโทรม ผอมเหลือง ซูบซีด มีอาการปวดในอุ้งเชิงกรานคล้ายการอักเสบของเยื่อบุภายในช่องท้องบริเวณอุ้งเชิงกราน (Pelvic peritonitis) ทำให้มีอาการปวดมากโดยเฉพาะเวลาขยับเคลื่อนไหวร่างกาย (Tender & Rebound tender) หน้าท้องบริเวณท้องน้อยมีอาการแข็งเกร็ง (Rigidity) เป็นอาการที่เรื้อรังแล้วกำเริบมากขึ้นจนมีอาการอักเสบของเยื่อบุภายในช่องท้องที่อื่นด้วย (Generalized peritonitis) จึงทำให้แข็งลามไปถึงยอดอก

เอกสารอ้างอิง

๑. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) พระนคร, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ จารึกไว้เมื่อ พ.ศ.๒๓๗๕ ฉบับสมบูรณ์, ๒๕๐๕. หน้า ๓๔๘.

๒. จารึกตำรายาวัดราชโอรสารามวรวิหาร. กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร,๒๕๔๕.หน้า ๑๒๘.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 9 แนวทางการใช้ยาน้ำมันสนั่นไตรภพในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

"๑ สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคสรรพลมทั้งปวงอันกำเริบพัดขึ้นเบื้องบนนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้ลมขึ้นสูง เอายาดำ, ***กัญชา****, อุตพิด, ดองดึง สิ่งละ ๔ ส่วน กระเทียม ๖ ส่วน, ว่านน้ำ, ชะเอมเทศ, โกฐน้ำเต้า, โกฐพุงปลา, มหาหิงคุ์ สิ่งละ ๘ ส่วน ว่านเปราะ, ผลผักชี สิ่งละ ๑๒ ส่วน ขิงแห้ง, แก่นแสมทะเล, รากส้มกุ้ง, สะค้าน สิ่งละ ๑๖ ส่วน พริกไทย, เปลือกกันเกรา สิ่งละ ๒๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งรวง ให้กินหนัก ๑ สลึง แก้ลมขึ้นสูงหายดีนัก ฯ"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 18 ชนิด รวมน้ำหนัก 198 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	ยาดำ	4 ส่วน
2	กัญชา	4 ส่วน
3	อุตพิด	4 ส่วน
4	ดองดึง	4 ส่วน
5	กระเทียม	6 ส่วน
6	ว่านน้ำ	8 ส่วน
7	ชะเอมเทศ	8 ส่วน
8	โกฐน้ำเต้า	8 ส่วน
9	โกฐพุงปลา	8 ส่วน
10	มหาหิงคุ์	8 ส่วน
11	ว่านเปราะ	12 ส่วน
12	ผลผักชี	12 ส่วน
13	ขิงแห้ง	16 ส่วน
14	แก่นแสมทะเล	16 ส่วน
15	รากส้มกุ้ง	16 ส่วน
16	สะค้าน	16 ส่วน
17	พริกไทย	24 ส่วน
18	เปลือกกันเกรา	24 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา แก้อาการของลมขึ้นเบื้องสูง คือ กลุ่มอาการปวดศีรษะ หน้ามืด มึนงง หูอื้อ ใจสั่น อ่อนเพลีย สวิงสวาย ที่มักจะเกิดจากการไหลเวียนเลือดและการทำงานของระบบประสาทที่แปรปรวน คล้ายยาลดความดันโลหิตสูง บรรเทาอาการโรคลมปะกัง

ข้อบ่งใช้ ปวดศีรษะไมเกรน(โรคลมปะกัง)

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2-4 กรัมวันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็นหรือเมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม

๑. ลมขึ้นเบื้องสูง เป็นโรคลมที่ทำให้มีอาการปวดศีรษะ ตาแดง หูตาฝ้าฟาง หูอื้อ อ่อนเพลีย สวิงสวาย เป็นต้น

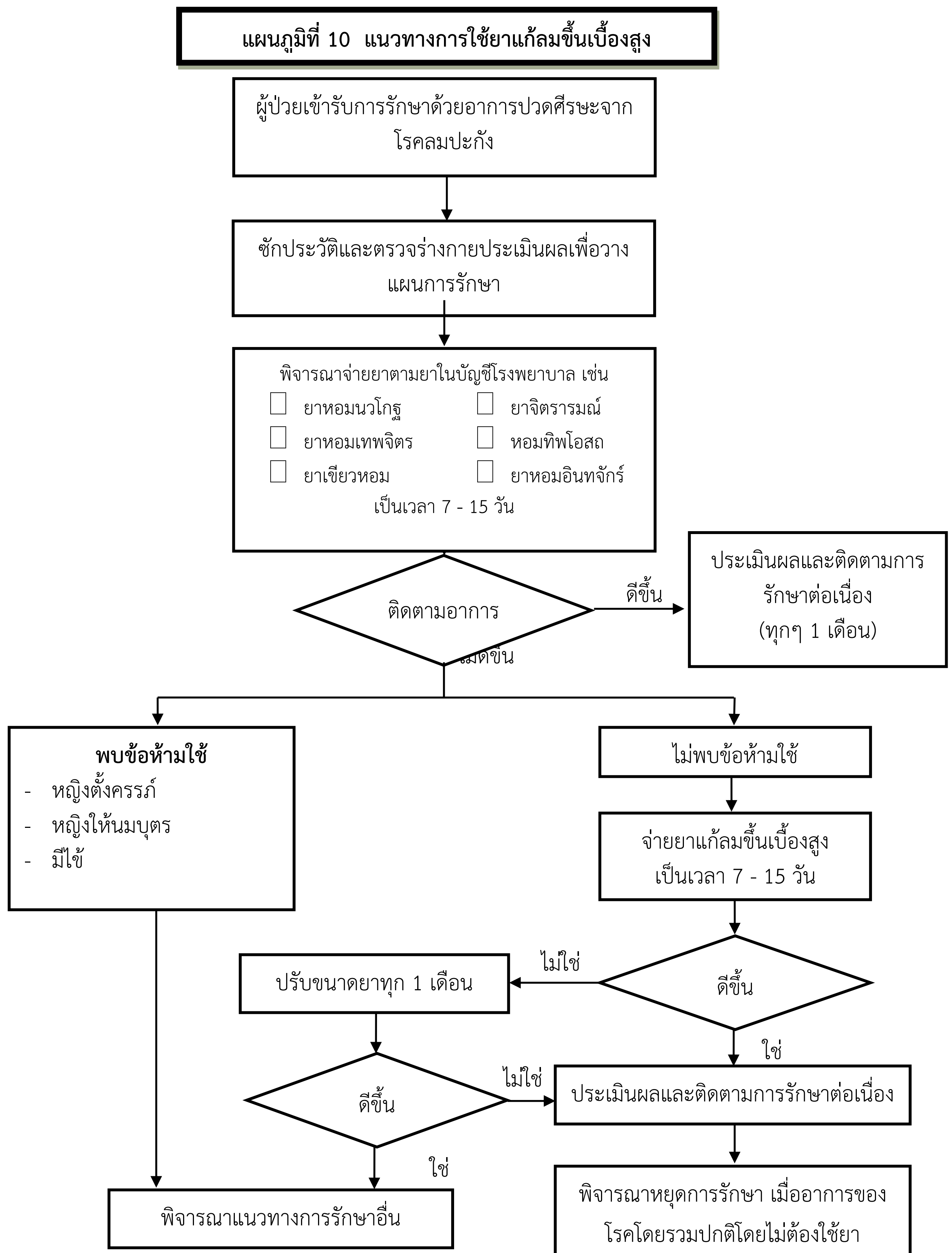
๒. ดองดึงจะต้องฆ่าฤทธิ์ตามกรรมวิธีก่อนนำไปปรุงยา

เอกสารอ้างอิง

๑. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) พระนคร, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จารึกไว้เมื่อ พ.ศ.๒๓๗๕ ฉบับสมบูรณ์, ๒๕๐๕. หน้า ๔๒๙.

๒. พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๕๙. หน้า ๔๖๖.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 10 แนวทางการใช้ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูงในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม ๑ พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ. ๑๒๘

"กัญชา แก้ไข้ผอมเหลืองหากำลังมิได้ ให้ตัวสั่นเสียงสั่นเปนด้วยวาโยธาตุกำเริบ แก้นอนมิหลับ เอาตรีกะฎุก ๑ จันทน์ทั้ง ๒ ใบสะเดา ๑ ใบคนทีเขมา ๑ พริกล่อนเสมอภาค ***ใบกันชา****เท่ายาทั้งหลายทำผง เอาน้ำมะพร้าว น้ำผึ้ง น้ำส้มซ่า น้ำตาลทราย กระทือสด น้ำเบ็ญจทับทิมต้มละลายยากินหายแล"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 8 ชนิด รวมน้ำหนัก 16 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	**ตัวยา**	**น้ำหนักยา** (กรัม)
1	ขิงแห้ง	1 ส่วน
2	พริกไทยล่อน	2 ส่วน
3	ดีปลี	1 ส่วน
4	จันทน์แดง	1 ส่วน
5	จันทน์ขาว	1 ส่วน
6	ใบสะเดา	1 ส่วน
7	ใบคนทีเขมา	1 ส่วน
8	ใบกัญชา	8 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา อ่อนเพลีย ผอมแห้ง ตัวสั่นมือสั่น กินข้าวไม่ได้ นอนไม่หลับ

ข้อบ่งใช้
1. แก้นอนไม่หลับ ที่รักษาด้วยยาศุขไสยาศน์แล้วอาการไม่ดีขึ้น
2. แก้ไข้ผอมเหลือง มีอาการตัวสั่น เสียงสั่น อ่อนเพลีย ไม่มีกำลัง

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ แก้นอนไม่หลับ รับประทานครั้งละ 1-2 กรัม ก่อนนอน

แก้ไข้ผอมเหลือง รับประทานครั้งละ 1-2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำมะพร้าว, น้ำผึ้งรวง, น้ำส้มซ่า, น้ำตาลทราย, กระทือสด, น้ำเบญจทับทิม ต้มตามอาการแสดงของผู้ป่วย
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้
1. ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้
2. ห้ามใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

ข้อควรระวัง
1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
3. ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล

4. ควรระวังในผู้ที่ประกอบอาชีพทางน้ำหรือผู้ที่ร่างกายต้องสัมผัสความเย็นเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้เป็นตะคริวตรงบริเวณท้องได้

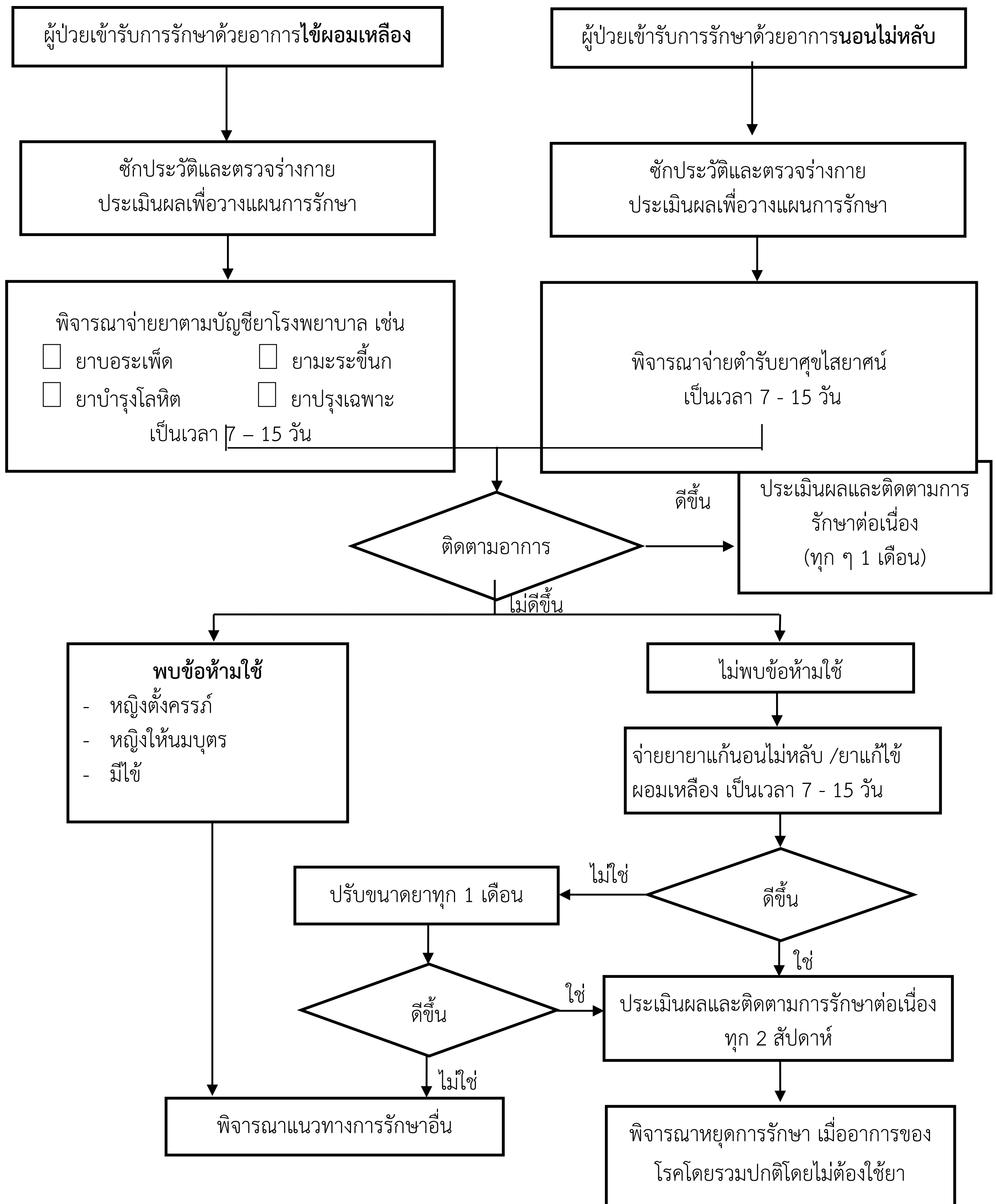
ข้อมูลเพิ่มเติม 1. ไข้ผอมเหลือง เกิดจากธาตุลมกำเริบส่งผลให้นอนไม่ค่อยหลับ เบื่ออาหาร เมื่อเป็นเรื้อรัง ร่างกายผ่ายผอม ซีด เหลือง อ่อนเพลีย และไม่มีกำลังซึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น โรคริดสีดวง

2. ริดสีดวง เป็นโรคกลุ่มหนึ่ง เกิดได้กับอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เช่น ตา จมูก ลำไส้ทวารหนัก ตำราการแพทย์แผนไทยว่า มี 18 ชนิด แต่ละชนิดมีอาการและชื่อเรียกแตกต่างกันไป บางชนิดอาจมีติ่งหรือก้อนเนื้อเกิดขึ้นที่อวัยวะนั้น เช่น ริดสีดวงตา ริดสีดวงทวารหนัก

เอกสารอ้างอิง พิศณุประสาทเวช, พระยา. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยสพานยศเส; ร.ศ. ๑๒๘. หน้า ๔๗๖.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 11 แนวทางการใช้ยาแก้นอนไม่หลับ /ยาแก้ไข้ผอมเหลือง

แผนภูมิที่ 11 แนวทางการใช้ยาแก้นอนไม่หลับ /ยาแก้ไข้ผอมเหลืองในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

ที่มาของตำรับยา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม ๒ พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ. ๑๒๖

*"ขนานหนึ่งชื่ออัมฤตย์โอสถ แก้ลมไกษยทั้งปวงเอา สหัสคุณ ๑ แก่นแสมทเล ๑ รากส้มกุ้ง ๑ ลูกมะตูม ๑ ลูกมะแหน ๑ ลูกพิลังกาสา ๑ สมอเทศ ๑ สมอไทย ๑ โกฏเขมา ๑ เทียนดำ ๑ เทียนขาว ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ ดีปลี ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค เอาเปลือกหอยโข่ง ๑ เปลือกหอยขม ๑ เปลือกหอยแครง ๑ เบี้ยผู้เผา ๑ เอาสิ่งละ ๓ ส่วน เอา**กันชา** ๑๐ ส่วน เอาพริกไทย ๒ เท่ายาทั้งหลาย ตำผงกระสายยักย้ายใช้ให้ชอบโรคทั้งหลายเถิด"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 22 ชนิด รวมน้ำหนัก 76 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา
1	สหัสคุณ	1 ส่วน
2	แก่นแสมทะเล	1 ส่วน
3	รากส้มกุ้ง	1 ส่วน
4	ลูกมะตูม	1 ส่วน
5	ลูกมะแหน (สมอพิเภก)	1 ส่วน
6	ลูกพิลังกาสา	1 ส่วน
7	สมอเทศ	1 ส่วน
8	สมอไทย	1 ส่วน
9	โกฐเขมา	1 ส่วน
10	เทียนดำ	1 ส่วน
11	เทียนขาว	1 ส่วน
12	ลูกจันทน์	1 ส่วน
13	ดอกจันทน์	1 ส่วน
14	กระวาน	1 ส่วน
15	กานพลู	1 ส่วน
16	ดีปลี	1 ส่วน
17	เปลือกหอยโข่ง	3 ส่วน
18	เปลือกหอยขม	3 ส่วน
19	เปลือกหอยแครง	3 ส่วน
20	เบี้ยผู้เผา	3 ส่วน
21	กัญชา	10 ส่วน
22	พริกไทย	38 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา อาการเรื้อรังจากความเสื่อมของร่างกาย ทำให้ตึง เมื่อยล้ากล้ามเนื้อ เบื่ออาหาร ผอมแห้ง มือเท้าอ่อนแรง แขนขาอ่อนโรย

ข้อบ่งใช้ แก้ลมกษัย

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 1-2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้
ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี)

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

๔. ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ

ข้อมูลเพิ่มเติม ลมกษัย เป็นลมที่ทำให้ผอมแห้งแรงน้อย ทำให้มึนตึง มือเท้าอ่อนแรง เป็นต้น

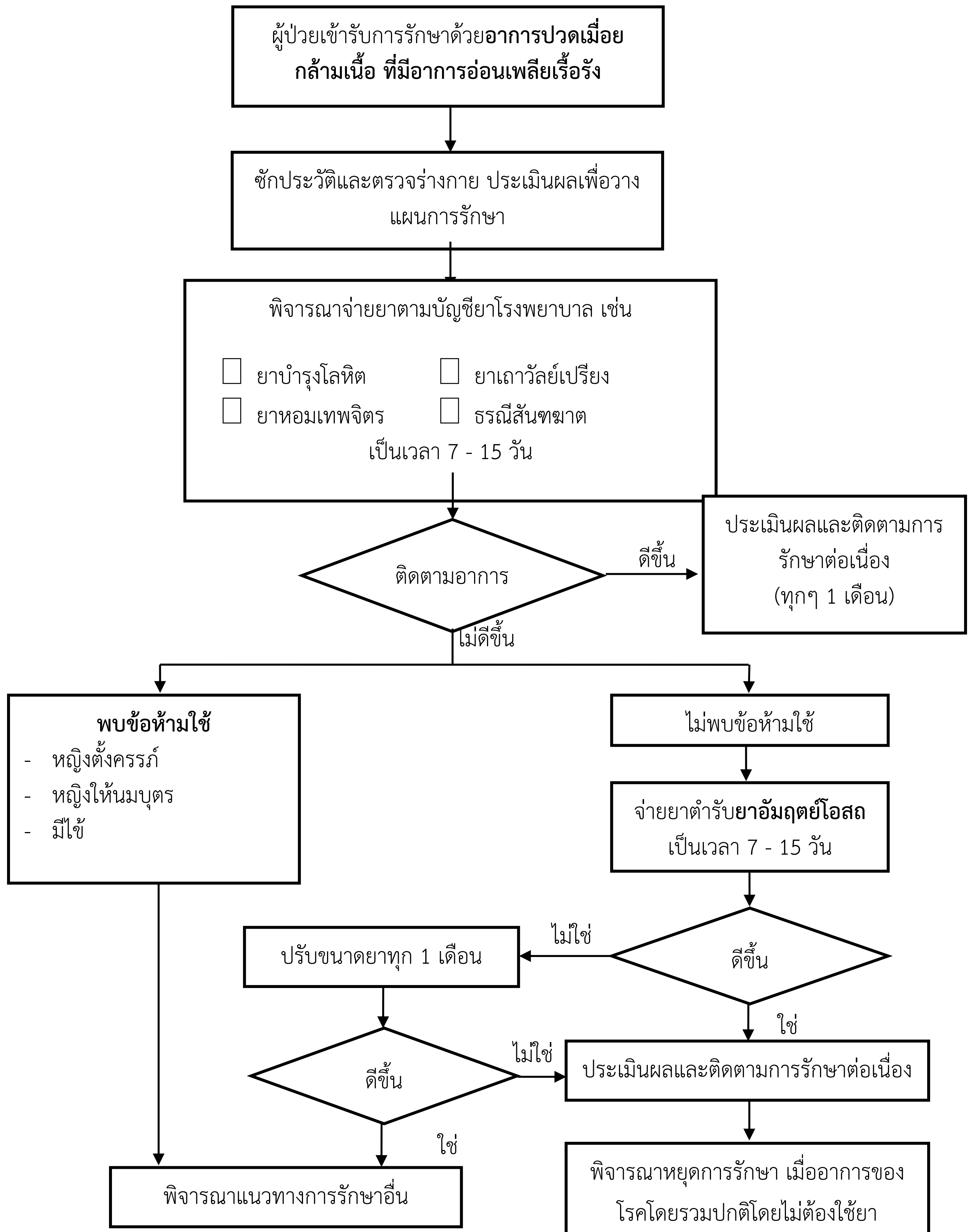
เอกสารอ้างอิง

๑. พิศณุประสาทเวช, พระยา. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศุภการจำรูญ ถนนอัษฎางค์; ร.ศ. ๑๒๖. หน้า ๓๗๒.

๒. พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๕๙ หน้า ๔๖๔

๓. นิทเทส (ถมรัตน์) พุ่มชูศรี. อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒. กรุงเทพ ฯ: พร้อมจักรการพิมพ์; ๒๕๑๖. หน้า ๒๐๑.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 12 แนวทางการใช้ยาตำรับยาอัมฤตย์โอสถในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

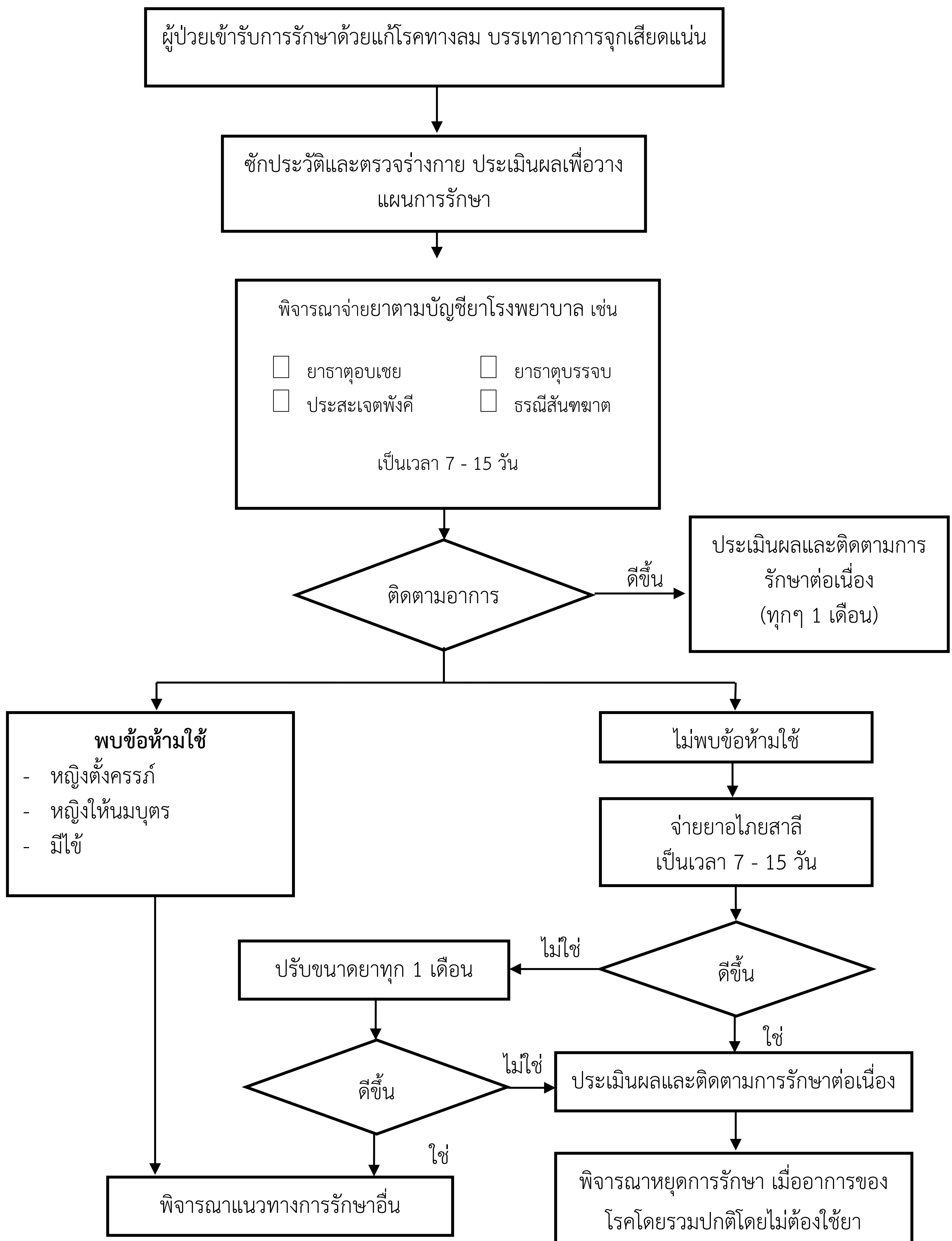
ที่มาของตำรับยา เวชศึกษา แพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม ๑, ๒, ๓ พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ. ๑๒๗

"ยาอไภยสาลี เอาลูกจัน ๑ สลึง ดอกจัน ๒ สลึง ลูกกระวาน ๓ สลึง กานพลู ๑ บาท ลูกพิลังกาสา ๑ บาท ๒ สลึง ว่านน้ำ ๑ บาท ๓ สลึง โกฐสอ ๒ บาท โกฐเขมา ๒ บาท ๑ สลึง เทียนเข้าเปลือก ๒ บาท ๒ สลึง เทียนแดง ๒ บาท ๓ สลึง เทียนขาว ๒ บาท เทียนตาตั๊กแตน ๒ บาท ๑ สลึง เจตมูลเพลิง ๓ บาท สมอไทย ๓ บาท ๑ สลึง สมอเทศ ๓ บาท ๑ สลึง หัวบุกรอ ๓ บาท ๓ สลึง สหัศคุณเทศ ๑ ตำลึง ๒ บาท จันทน์เทศ ๑ ตำลึง ***กัญชา*** *๓ บาท ๓ สลึง พริกล่อน ๑ ตำลึง กินเช้าเย็นทุกวัน แก้สารพัดลม ๘๐ จำพวก แก้โลหิต ๒๐ จำพวก แก้ริดสีดวง ๒๐ จำพวก ยานี้กินได้ ๓ เดือน หายโรคาพยาธิมิได้มีเลย อายุวัฒนะทั้งเกิดปัญญารู้หลักนักปราชญ์มากกว่าคนทั้งปวง ถ้าผู้ใดพบให้ทำกินวิเศษนัก ใครกินยานี้ดุจยาทิพย์นั้นแล ฯ"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 20 ชนิด รวมน้ำหนัก 757.50 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	ลูกจันทน์	3.75
2	ดอกจันทน์	7.50
3	กระวาน	11.25
4	กานพลู	15
5	ลูกพิลังกาสา	22.50
6	ว่านน้ำ	26.25
7	โกฐสอ	30
8	โกฐเขมา	33.75
9	เทียนข้าวเปลือก	37.50
10	เทียนแดง	41.25
11	เทียนขาว	30
12	เทียนตาตั๊กแตน	33.75
13	เจตมูลเพลิง	45
14	สมอไทย	48.75
15	สมอเทศ	48.75
16	หัวบุกรอ	56.25
17	สหัสคุณเทศ	90
18	จันทน์เทศ	60
19	กัญชา	56.25
20	พริกไทยล่อน	60

สรรพคุณตามตำรา	แก้โรคลม บำรุงร่างกาย อายุวัฒนะ
ข้อบ่งใช้	แก้โรคทางลม บรรเทาอาการจุกเสียดแน่น
รูปแบบยา	ยาผง, แคปซูล
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี)
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้
ข้อควรระวัง	1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) 2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
ข้อมูลเพิ่มเติม	ยาอไภยสาลีเป็นสูตรตำรับเดียวกันกับยาอภัยสาลี ในบัญชียาหลักแห่งชาติปี ๒๕๖๑ เพียงแต่ในบัญชียาหลักแห่งชาติไม่ได้ใส่กัญชาในสูตรตำรับ เนื่องจากเสนอตำรับยาก่อนที่ พรบ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกาศใช้
เอกสารอ้างอิง	พิศณุประสาทเวช, พระยา. เวชศึกษา แพทย์ศาสตร์สังเขป เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทย สพานยศเสฺ; ร.ศ. ๑๒๗ หน้า ๗๒.
หมายเหตุ	ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญขาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 13 แนวทางการใช้ยาตำรับยาอไภยสาลีในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ยาแก้ลมแก้เส้น

ที่มาของตำรับยา เวชศาสตร์วัณ์ณณา เล่ม ๕

"ขนานหนึ่งเอา เทียนขาว ๑ เทียนดำ ๒ เทียนข้าวเปลือก ๓ ขิง ๔ เจตมูล ๕ ***ใบกันชา*** *๒๐ พริกไทย ๔๐ ส่วน ทำเปนจุณละลายน้ำผึ้ง น้ำส้มซ่ากินแก้ลมแก้เส้นแก้เมื่อยแก้เหน็บชาแก้ตีนตายมือตายหายดีนัก"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 7 ชนิด รวมน้ำหนัก 75 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	เทียนขาว	1 ส่วน
2	เทียนดำ	2 ส่วน
3	เทียนข้าวเปลือก	3 ส่วน
4	ขิง	4 ส่วน
5	เจตมูลเพลิงแดง	5 ส่วน
6	ใบกัญชา	20 ส่วน
7	พริกไทย	40 ส่วน

สรรพคุณตามตำรา บรรเทาอาการปวดเมื่อยตึงล้ากล้ามเนื้อ กระดูก เส้นเอ็น และข้อตามร่างกาย ลดอาการมือชาเท้าชา แขนขาอ่อนโรย อาการเมื่อยล้า ปวดตามเส้น

ข้อบ่งใช้ แก้ลมในเส้น บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อที่มีอาการมือเท้าชา/อ่อนแรง

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 1- 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวงหรือน้ำส้มซ่า 1 ช้อนชา (5 ซีซี)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

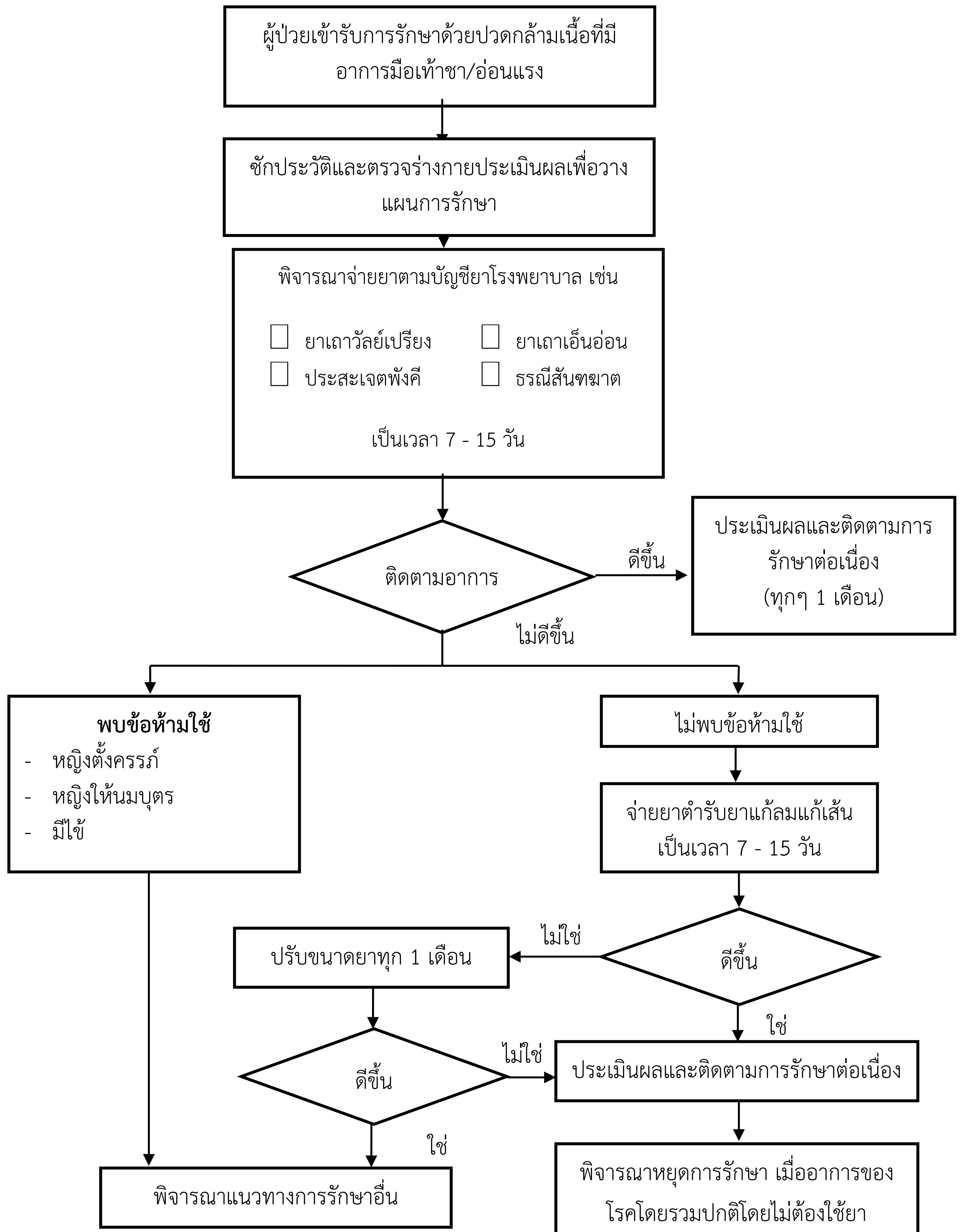
๔. ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ

ข้อมูลเพิ่มเติม ลมในเส้น เป็นลมที่พัดประจำอยู่ตามเส้นต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ลมจันทกระลา พัดอยู่ในเส้นอิทา ลมสูญทกลา พัดอยู่ในเส้นปิงคลา เมื่อลมเหล่านี้ผิดปกติจะทำให้ผู้ป่วยมีอาการปวดหรือชาตามแนวเส้นที่ลมนั้นพัดประจำหรือบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง สุ่ม วรกิจ พิศาล. เวชศาตร์วัณ์ณนา ตำราแพทย์แบบเก่า เล่ม ๕ เรียบเรียงตามตำราของท่านพระยาประเสริฐสารทดำรง (หนู) บิดา. กรุงเทพฯ : พิศาลบรรณนิติ์; ๒๔๖๐ หน้า ๙๗๔.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 14 แนวทางการใช้ยาแก้ลมแก้เส้น

แผนภูมิที่ 14 แนวทางการใช้ยาตำรับแก้ลมแก้เส้นในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒

"๑๔๘๓. ยาแก้โรคจิต ขนานที่ ๑ เอาเปลือกกุ่มน้ำ ๒ บาท เปลือกมะรุม ๖ บาท แห้วหมู เปล้าน้อย เปล้าใหญ่ รางแดง จันทน์เทศ เปลือกมะตูม ก้านกัญชา บอระเพ็ด เปลือกโมกมัน หญ้าชันกาด สนเทศ สิ่งละ ๑ บาท ระย่อมเท่ายาทั้งหลาย รวมตำผงละลายน้ำร้อนแทรกพิมเสน กินครั้งแรกหนัก ๒ ไพ ถ้านอนไม่หลับให้ทวียาขึ้นไปถึง ๑ สลึง"

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 14 ชนิด รวมน้ำหนัก 570 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	เปลือกกุ่มน้ำ	30
2	เปลือกมะรุม	90
3	แห้วหมู	15
4	เปล้าน้อย	15
5	เปล้าใหญ่	15
6	รางแดง	15
7	จันทน์เทศ	15
8	เปลือกมะตูม	15
9	ก้านกัญชา	15
10	บอระเพ็ด	15
11	เปลือกโมกมัน	15
12	หญ้าชันกาด	15
13	สนเทศ	15
14	ระย่อม	285

สรรพคุณตามตำรา ลดความวิตกกังวล ลดความเครียด ช่วยให้นอนหลับได้ง่ายขึ้น

ข้อบ่งใช้ ภาวะเครียดทีมีอาการนอนไม่หลับ

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ -ลดความเครียด รับประทานครั้งละ 0.5-1กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น

- ลดภาวะเครียดที่นอนไม่หลับร่วมด้วย รับประทานครั้งละ 1 - 4 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

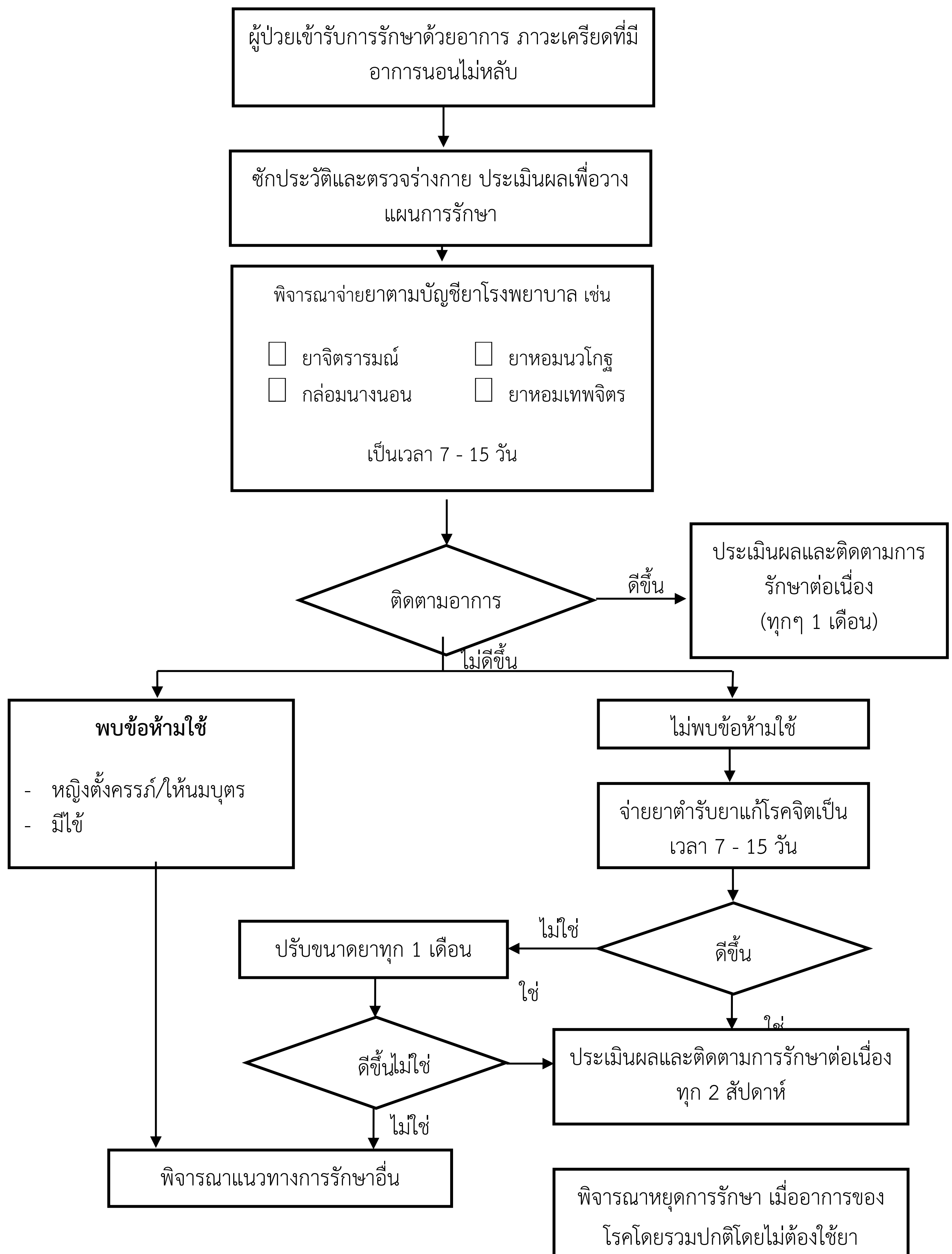
น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำร้อน (แทรกด้วยพิมเสน)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง 1. ระวังการใช้ยาตำรับที่มีระย่อมเป็นส่วนประกอบ เนื่องจากสารสำคัญซึ่งมีฤทธิ์ในการลดความดัน คือ สาร reserpine และอัลคาลอยด์อื่น ๆ หากได้รับในขนาดที่สูง

	เกินไป มีผลกดการทำงานของประสาท ทำให้เกิดอาการวิงเวียนศีรษะ ปากแห้ง คัดจมูก ท้องร่วง มึนงง หน้ามืด ใจสั่น ซึม มือแขนสั่น
	2.ระวังในการใช้ยาในผู้ป่วยที่มีภาวะความดันโลหิตต่ำและผู้ป่วยโรคซึมเศร้า
ข้อมูลเพิ่มเติม	1. ยาแก้โรคจิตตำรับนี้ เป็นตำรับยาตามหนังสืออายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒ ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงโรคจิตในความหมายของการแพทย์แผนปัจจุบัน (โรคทางจิตเวชและไบโพล่า) 2. ระย่อมจะต้องฆ่าฤทธิ์ตามกรรมวิธีก่อนนำไปปรุงยา
เอกสารอ้างอิง	นิทเทส (ถมรัตน์) พุ่มชูศรี. อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒. กรุงเทพ ฯ: พร้อมจักรการพิมพ์; ๒๕๑๖. หน้า ๑๕๘.
หมายเหตุ	ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 15 แนวทางการใช้ยาตำรับยาแก้โรคจิตในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ยาไพสาลี

ที่มาของตำรับยา อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒

" ยา ไพสาลี ว่า พระพุทธเจ้า ทรงให้พระอานนท์ทำแจกเป็นทาน เอาลูกจันทน์ ดอกจันทน์ สิ่งละ ๑ สลึง กระวาน ๑ สลึง ๑ เฟื้อง กานพลู ๒ สลึง ดีปลี ๒ สลึง ๑ เฟื้อง ลูกพิลังกาสา ๓ สลึง ว่านน้ำ ๓ สลึง ๑ เฟื้อง เกลือสินเธาว์ ๑ บาท เทียนดำ ๑ เฟื้อง เทียนเยาพาณี ๖ สลึง ๑ เฟื้อง การบูร ๗ สลึง สมอเทศ ๗ สลึง ๑ เฟื้อง เทียนข้าวเปลือก ๖ สลึง สมอไทย ๒ บาท สมอพิเภก ๒ บาท ๑ เฟื้อง โกฐสอ ๙ สลึง โกฐเขมา ๙ สลึง ๑ เฟื้อง บุกรอ ๗ สลึง ขิงแห้ง ๑๐ สลึง ๑ เฟื้อง เจตมูลเพลิง ๗ สลึง หัสคุณเทศ ๕ บาท ***กัญชา*** *๓๐ บาท พริกไทยร่อน ๖๐ บาท ยาทั้งนี้ทำเป็นผงละลายน้ำผึ้งน้ำอ้อยแดง น้ำนมโคก็ได้ กิน หนัก ๑ สลึง กิน ๓ เวลา แก้สารพัดโรค ไส้เลื่อนกล่อน หืดไอ กุษฐัง เสมหะ ตามืด ตาฟาง หูหนวก หูตึง ลมสติมักหลงลืม เจ็บตะโพก จุกเสียด ลมสลักอก ขี้เรื้อน คุดทะราด เป็นฝีในเพดานและลำคอ ลมมักให้หาวเรอ ให้รากสะอึก ลมสะแกเวียน นอนไม่หลับ ให้ง่วงเหงาหาวนอน ลมปวดมวนในท้อง เป็นป้างเป็นจุกผามม้ามย้อย หงอย เพ้อ พูดมิชัด "*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 23 ชนิด รวมน้ำหนัก 1,820.63 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	ลูกจันทน์	3.75
2	ดอกจันทน์	3.75
3	กระวาน	5.625
4	กานพลู	7.5
5	ดีปลี	9.375
6	พิลังกาสา	11.25
7	ว่านน้ำ	13.125
8	เกลือสินเธาว์	15
9	เทียนดำ	1.875
10	เทียนเยาพาณี	24.375
11	การบูร	26.25
12	สมอเทศ	28.125
13	เทียนข้าวเปลือก	22.5
14	สมอไทย	30
15	สมอพิเภก	31.875
16	โกฐสอ	33.75
17	โกฐเขมา	35.625
18	บุกรอ	26.25
19	ขิงแห้ง	39.375
20	เจตมูลเพลิง	26.25
21	หัสคุณเทศ	75
22	กัญชา	450
23	พริกไทยล่อน	900

สรรพคุณตามตำรา แก้โรคลม บำรุงร่างกาย อายุวัฒนะ

ข้อบ่งใช้ แก้โรคลม บำรุงร่างกาย อายุวัฒนะ บรรเทาอาการไอ,เสมหะในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) คงที่ ระดับที่ 1-2

รูปแบบยา ยาผง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า กลางวันและเย็น

น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

๔. ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ

๕. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

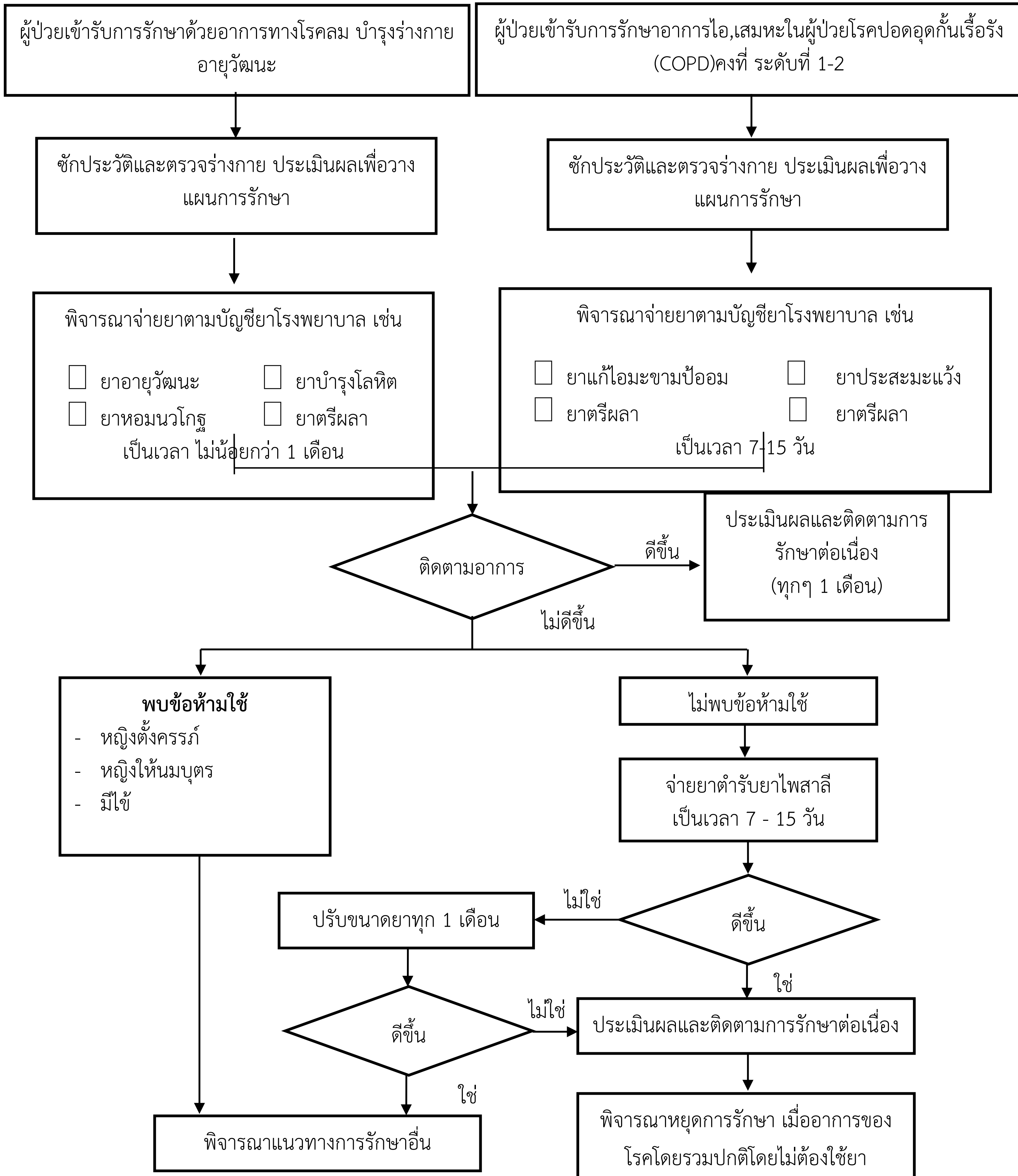
ข้อมูลเพิ่มเติม มีการวิจัยเรื่องประสิทธิผลและความปลอดภัยทางคลินิกของตำรับยาอภัยสาลีในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังคงที่ ระดับที่ 1-2 โรงพยาบาลเทิง โดยสถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

เอกสารอ้างอิง

นิทเทส (ถมรัตน์) พุ่มชูศรี. อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒. กรุงเทพ ฯ: พร้อมจักรการพิมพ์; ๒๕๑๖. หน้า ๒๒๓.

วิวรรณ วรกุลพาณิชย์, มณฑกา ธีรชัยสกุล, อนุธิดา ทับมี, มนัชยา มรรคอนันตโชติ, ณัฐวัฒน์ เปรี่ยมงูเหลือม. ประสิทธิผลและความปลอดภัยทางคลินิกของตำรับยาอภัยสาลีในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังคงที่ ระดับที่ 1-2. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 2561;16(1):34-43.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 16 แนวทางการใช้ยาตำรับยาไพสาลีในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

ที่มาของตำรับยา อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒

*"เอาขมิ้นชัน **ใบกัญชา** สิ่งละ ๑๕ กรัม น้ำมันเม็ดฝ้าย พอเปียก ใส่แก้ริดสีดวงทวารหนัก ใส่แก้โรคผิวหนังต่าง ๆ"*

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตัวยา 3 ชนิด รวมน้ำหนัก 60 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา (ส่วน)
1	ขมิ้นชัน	15
2	ใบกัญชา	15
3	น้ำมันเมล็ดฝ้าย	30

สรรพคุณตามตำรา รักษาหัวริดสีดวงทวารหนักที่อักเสบ รักษาโรคผิวหนัง เช่น เรื้อนกวาง เรื้อนมูลนก

ข้อบ่งใช้ ทาแก้ริดสีดวงทวารหนัก และทาแก้โรคผิวหนัง (เช่น เรื้อนกวาง เรื้อนมูลนก)

รูปแบบยา ยาน้ำมัน

ขนาดและวิธีใช้ ทาวันละ 2 ครั้ง หลังอาบน้ำเช้าและเย็น

ข้อห้ามใช้ -

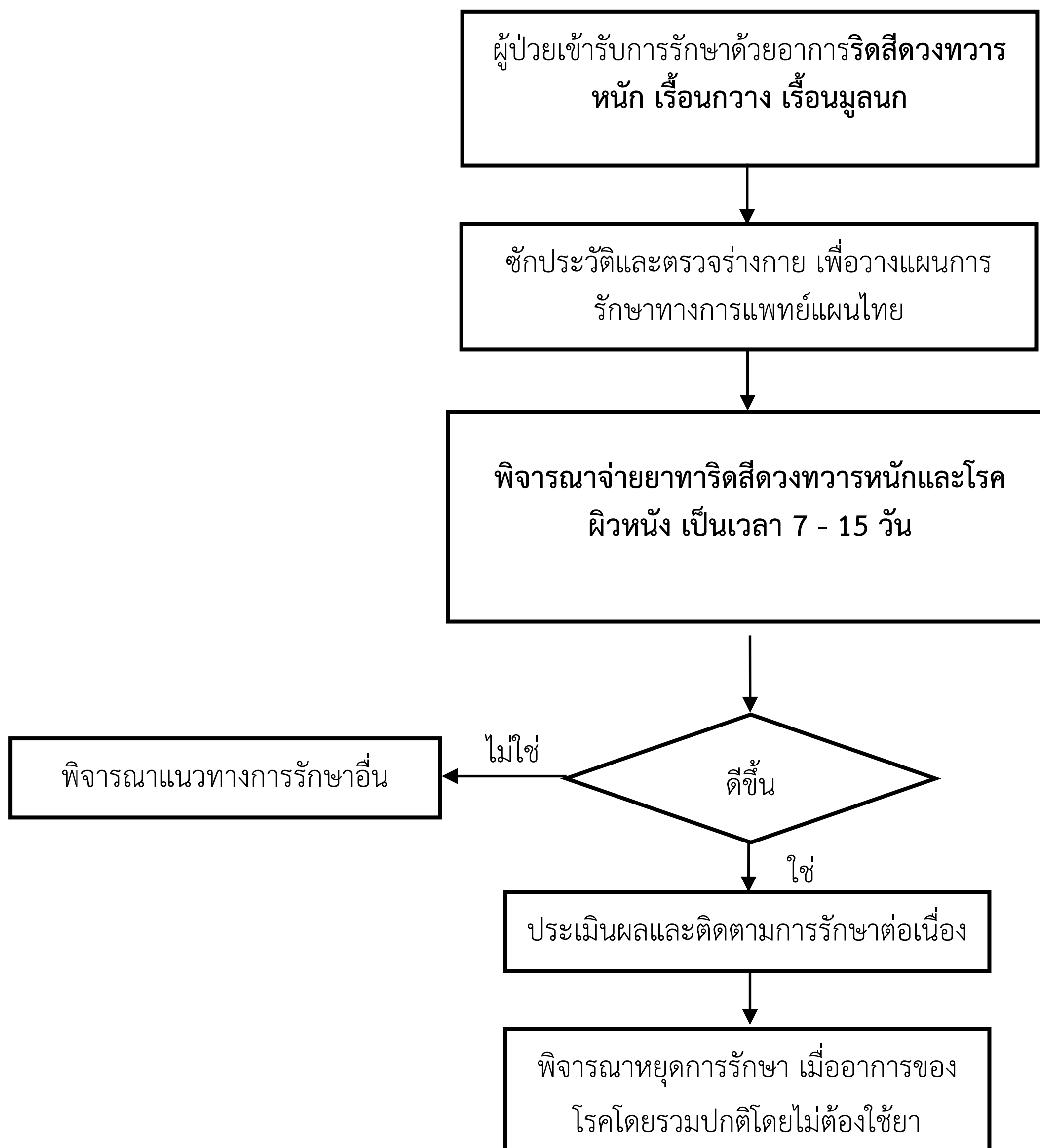
ข้อควรระวัง ควรระวังการใช้กับผู้ที่แพ้ส่วนประกอบของตำรับ

ข้อมูลเพิ่มเติม -

เอกสารอ้างอิง นิทเทส (ถมรัตน์) พุ่มชูศรี. อายุรเวทศึกษา (ขุนนิทเทสสุขกิจ) เล่ม ๒. กรุงเทพ ฯ: พร้อมจักรการพิมพ์; ๒๕๑๖. หน้า ๒๗๖.

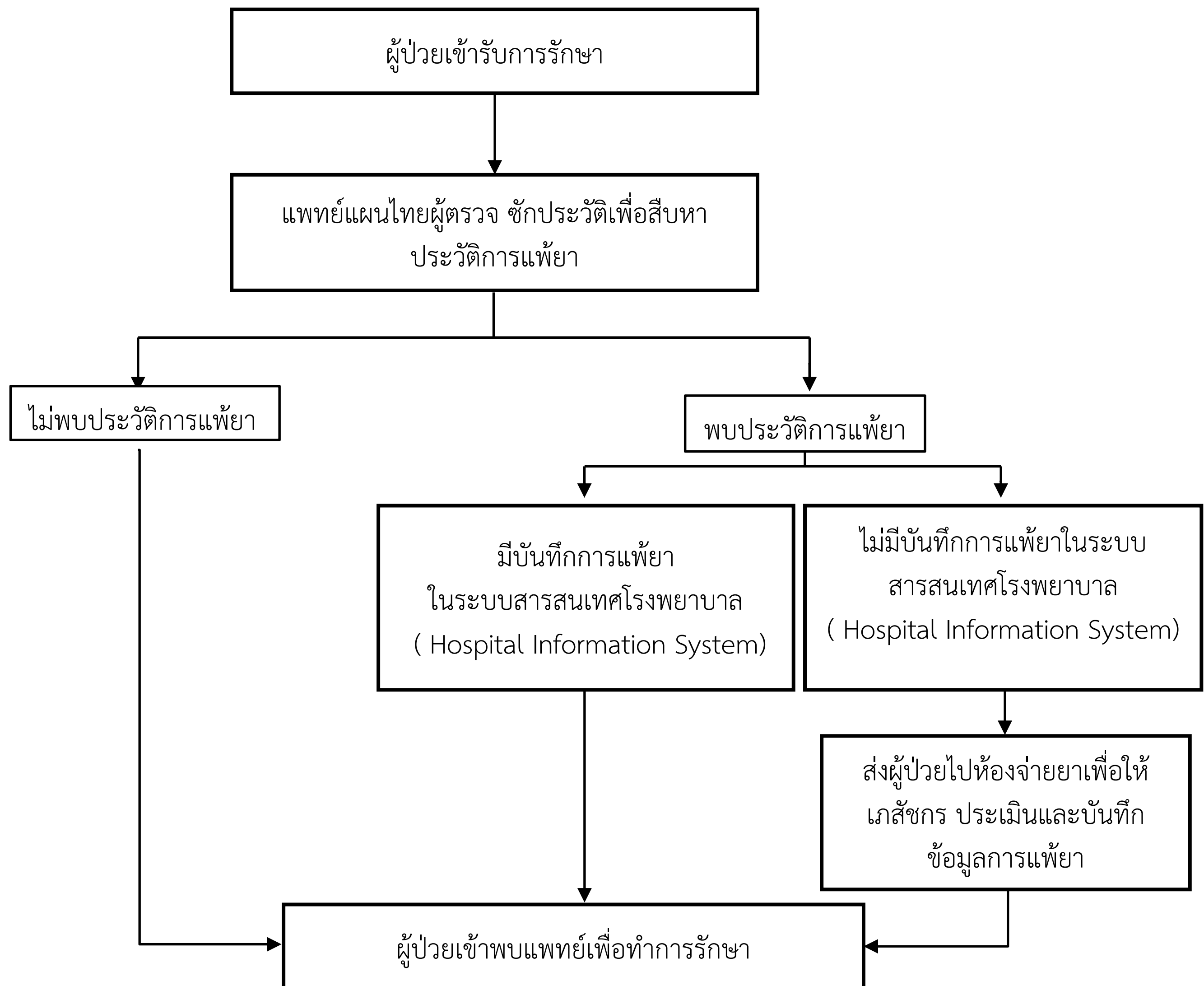
หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 17 แนวทางการใช้ยาทาริดสีดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง

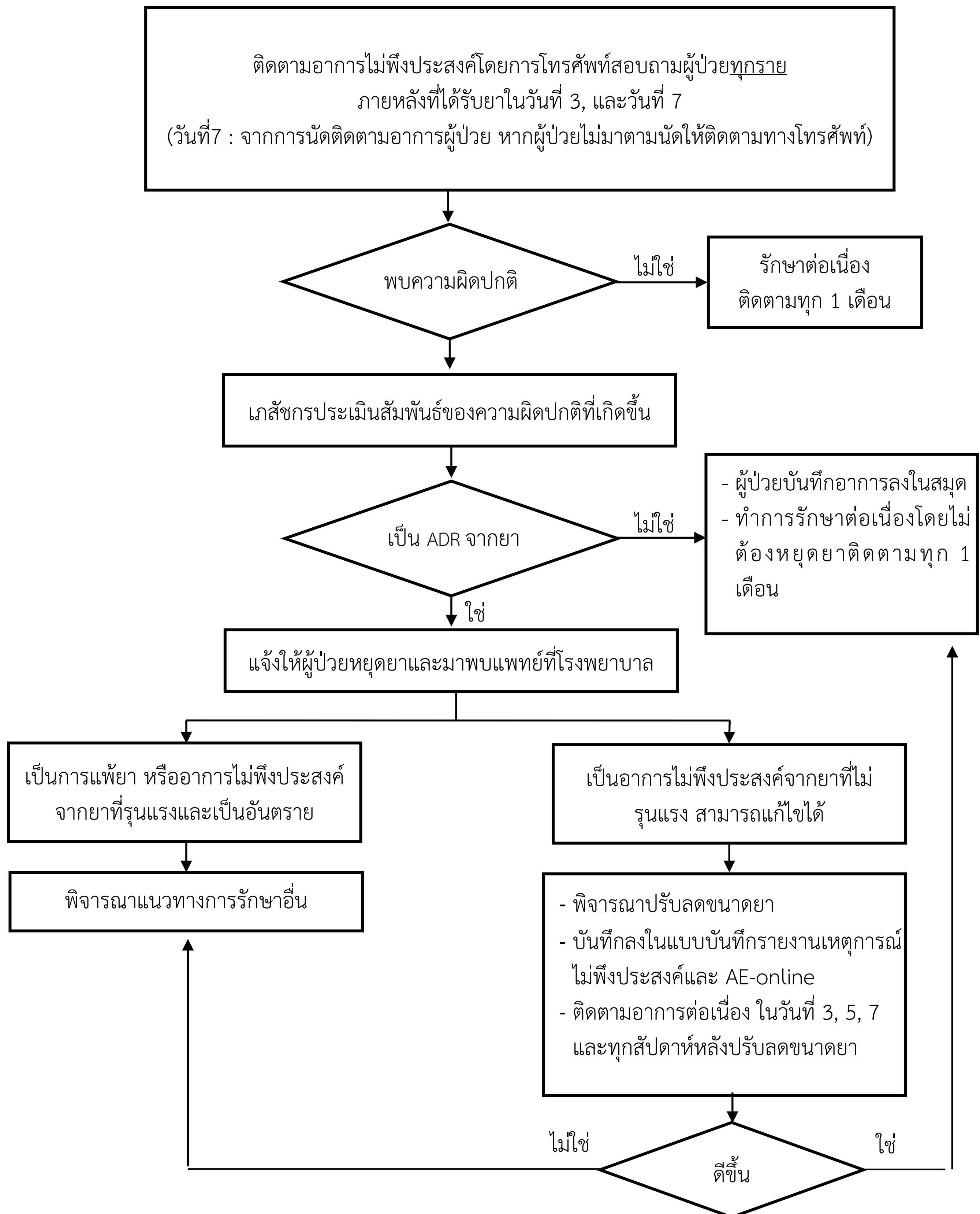
แผนภูมิที่ 17 แนวทางการใช้ยาตำรับยาทาริดสีดวงทวารหนักฯในคลินิกกัญชาในสถานบริการสุขภาพ

7. แนวทางการเฝ้าระวังอาการแพ้ยาของผู้ป่วยที่ได้รับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

แผนภูมิที่ 18 แนวทางการเฝ้าระวังอาการแพ้ยาของผู้ป่วยที่ได้รับตำรับยาแผนไทยที่มีส่วนผสมของกัญชาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

การติดตามอาการไม่พึงประสงค์ทางโทรศัพท์

แผนภูมิที่ 20 แนวทางการติดตามอาการไม่พึงประสงค์ทางโทรศัพท์จากยาตำรับที่มีกัญชาปรุงผสมในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

8. แนวทางการให้คำแนะนำสำหรับผู้ป่วยในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยฯ

1) **คำแนะนำการปฏิบัติตน เช่น**
   - ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อย 8-10 แก้ว/วัน
   - ควรหลีกเลี่ยงของหมักดอง อาหารสำเร็จรูป
   - แนะนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความเหมาะสมในแต่ละราย ได้แก่ การรักษาความสะอาด การสวดมนต์ นั่งสมาธิ การคลายเครียด การใช้ดนตรีบำบัด ฯลฯ
2) **การออกกำลังกายและการทำสมาธิ**

การออกกำลังกาย การเคลื่อนไหวร่างกายตามสภาพร่างกายของผู้ป่วยแต่ละคน ซึ่งจะช่วยให้ระบบขับถ่ายและระบบย่อยอาหารทำงานได้ดีขึ้นแต่ต้องเลือกการออกกำลังกายที่ไม่หักโหมมากเกินไป เช่น ท่าฤาษีดัดตน เดิน ไท้เก๊ก เป็นต้น

การทำสมาธิแปลว่า การมุ่งมั่นกระทำด้วยความตั้งใจ แน่วแน่ของจิตโดยเน้นเรื่องความสงบเยือกเย็นและการเข้าถึงจิตวิญญาณของธรรมชาติ

9.แนวทางปฏิบัติการส่งต่อผู้ป่วยในคลินิกกัญชาที่บ้าน

ตามแนวทางการส่งต่อของสถานบริการสุขภาพ